

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Analýza zadluženosti
Silvie Kaslová

Bakalářská práce
2018

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Silvie Kaslová**
Osobní číslo: **E15062**
Studijní program: **B6209 Systémové inženýrství a informatika**
Studijní obor: **Management finančních rizik**
Název tématu: **Analýza zadluženosti**
Zadávací katedra: **Ústav matematiky a kvantitativních metod**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce je popsat problematiku zadluženosti od globálního hlediska (zadluženost států) až po regionální problémy (zadluženost obcí a rodin).

Osnova:

- Vymezení základních pojmů.
- Příčiny zadluženosti ČR, českých obcí a českých domácností.
- Analýza vývoje zadluženosti ČR, českých obcí a českých domácností.

..

Rozsah grafických prací: –
Rozsah pracovní zprávy: cca 35 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

DVOŘÁK, Petr. Bankovníctví pro bankéře a klienty. 3. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-515-X.

DUBSKÁ, Drahomíra. Úspory a zadluženost: ocitly se české domácnosti v dluhové pasti?. Praha: Český statistický úřad, 2008. ISBN 978-80-250-1741-8.

LAJTKEPOVÁ, Eva. Veřejné finance. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2007. ISBN 978-80-7204-495-5.

PAVELKA, František. Úvěrové obchody. Praha: Bankovní institut, 2001. ISBN 80-7265-037-8.

PROVAZNÍKOVÁ, Romana. Financování měst, obcí a regionů. 2. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2789-9.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Heckenbergerová, Ph.D.
Ústav matematiky a kvantitativních metod

Datum zadání bakalářské práce: 1. září 2017

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2018

doc. Ing. Romana Provažníková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. RNDr. Bohdan Linda, CSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2017

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 4. 2018

Silvie Kaslová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí práce Mgr. Janě Heckenbergerové, Ph.D. za její odbornou pomoc a cenné rady, které mi pomohly při zpracování mé bakalářské práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se bude zabývat analýzou zadluženosti domácností, obcí a České republiky. Cílem je zhodnotit vývoj a strukturu zadlužení. Také se zabývá možnými důsledky a řešeními tohoto problému.

KLÍČOVÁ SLOVA

zadluženost, domácnosti, úvěr, obec, analýza zadluženosti

TITLE

Debt analysis

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the debt analysis of Czech households, municipalities and Czech republic. Bachelor thesis describes the development and structure of debt. It also deals with consequences and solutions of this problem.

KEYWORDS

indebtedness, households, loan, municipality, debt analysis

OBSAH

Seznam obrázků	9
Seznam tabulek.....	10
Seznam zkratk	11
Úvod.....	12
1 Zadluženost domácností v ČR.....	13
1.1 Úvěrové produkty	13
1.1.1 Kontokorentní úvěr.....	13
1.1.2 Hypoteční úvěr	14
1.1.3 Kreditní karta	16
1.1.4 Spotřebitelský úvěr.....	17
1.1.5 Standardní úvěr ze stavebního spoření	18
1.1.6 Překlenovací úvěr ze stavebního spoření.....	20
1.2 Úvěrové riziko	21
1.3 Zajištění úvěru	22
1.3.1 Ručení třetí osobou.....	22
1.3.2 Zástavní právo	23
1.4 Důsledky zadlužení	23
1.4.1 Exekuce.....	23
1.4.2 Osobní bankrot.....	27
1.5 Vývoj zadluženosti domácností v ČR v letech 2007-2017	28
2 Zadluženost obcí v ČR.....	34
2.1 Vymezení pojmu obec.....	34
2.2 Rozpočet obcí	34
2.3 Příjmy obcí	35
2.3.1 Daňové příjmy.....	35
2.3.2 Místní poplatky	36
2.3.3 Nedaňové příjmy	36
2.3.4 Dotace.....	37
2.4 Výdaje obcí.....	37

2.5	Možné důvody zadlužení obcí	38
2.6	Zadluženost obcí	39
2.7	Vývoj zadluženosti obcí	39
3	Zadluženost české republiky	43
3.1	Definice veřejného a státního dluhu.....	43
3.1.1	Státní dluh	43
3.1.2	Veřejný dluh.....	43
3.2	Obsahové vymezení dluhu	43
3.3	Pojem rozpočtového deficitu	44
3.4	Dělení veřejného dluhu	44
3.4.1	Podle způsobu vyjadřování.....	44
3.4.2	Podle lokalizace závazků	45
3.5	Měření státního dluhu	45
3.6	Způsoby snižování veřejného dluhu	46
3.6.1	Pasivní snižování veřejného dluhu	46
3.6.2	Aktivní snižování veřejného dluhu	47
3.7	Dopady dluhu.....	48
3.8	Vývoj státního dluhu ČR.....	48
3.9	Struktura státního dluhu	50
	Závěr.....	53
	Použitá literatura.....	54

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Graf vývoje kontokorentních úvěrů v letech 2007-2017	14
Obrázek 2: Graf vývoje hypotečních úvěrů v letech 2007-2017	15
Obrázek 3: Graf vývoje kreditních karet v letech 2007-2017	17
Obrázek 4: Graf vývoje spotřebitelských úvěrů v letech 2007-2017	18
Obrázek 6: Graf vývoje standardních úvěrů ze stavebního spoření v letech 2007-2017	20
Obrázek 7: Graf vývoje překlenovacích úvěrů ze stavebního spoření v letech 2007-2017	21
Obrázek 8: Celkové zadlužení českých domácností	29
Obrázek 9: Graf vývoje celkové zadluženosti domácností podle účelu	30
Obrázek 10: Graf vývoje zadluženosti českých domácností u bank a družstevních záložen	31
Obrázek 11: Graf vývoje zadluženosti českých domácností u ostatních finančních institucí	32
Obrázek 12: Graf zadluženosti domácností v Evropě	33
Obrázek 13: Graf celkové zadluženosti obcí v ČR	40
Obrázek 14: Graf struktury zadlužení obcí v ČR	40
Obrázek 15: Graf podílu 4 největších měst na celkové zadluženosti obcí	42
Obrázek 16: Graf vývoje státního dluhu České republiky v mil. Kč	48
Obrázek 17: Graf vývoje státního dluhu ČR v poměru k HDP	49
Obrázek 18: Graf struktury státního dluhu ČR podle typu instrumentu	51
Obrázek 19: Graf struktury státního dluhu ČR podle typu držitele	51

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Exekuce v ČR v roce 2016.....	24
Tabulka 2: Exekuce v ČR v roce 2017.....	25
Tabulka 3: Porovnání počtu exekucí v roce 2016 a 2017.....	26
Tabulka 4: Porovnání exekučně vymáhané jistiny v roce 2016 a 2017	27
Tabulka 5: Struktura státního dluhu ČR v letech 2007-2017 (mld. Kč)	50

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
Kč	Koruna česká
mld.	Miliarda
mil.	Milion
MF	Ministerstvo financí
ČNB	Česká národní banka
odst.	Odstavec
BÚ	Bankovní účet
HDP	Hrubý domácí produkt
CP	Cenné papíry
EU	Evropská unie
USA	United States of America
BCPP	Burza cenných papírů Praha

ÚVOD

Pro bakalářskou práci jsem si vybrala téma analýzy zadluženosti. Práce se bude zabývat jak zadlužením celé České republiky, tak i zadlužením obcí a domácností.

První část bakalářské práce věnuji domácnostem. V této části přibližuji nejběžnější úvěrové produkty, kterými se české domácnosti zadlužují, dále pak rizika, která bance vznikají při poskytování úvěrů klientům a také jak mohou těmto rizikům předejít. Zabývám se také důsledky nesplácení dluhů, které mohou domácnosti postihnout a vývojem zadluženosti v letech 2007-2017.

Druhá část je věnována zadluženosti obcí. Zkoumá příjmy a výdaje obcí, důvody jejich zadlužení a vývoj jejich zadluženosti od roku 2005 do roku 2016.

Poslední část se zabývá zadlužeností státu. V této části nejprve definuji základní pojmy a základní členění veřejného dluhu. Zmiňuji se i o měření státního dluhu, způsobech jeho snižování, dopadech a jeho vývoji.

1 ZADLUŽENOST DOMÁCNOSTÍ V ČR

1.1 Úvěrové produkty

Banky v České republice nabízejí celou škálu úvěrových produktů. V této kapitole se zabývám domácnostmi, proto zde zmíním úvěry, které jsou nejvíce poskytovány domácnostem. Mezi ně patří kontokorentní úvěry, kreditní karty, spotřebitelské úvěry, hypoteční úvěry a úvěry spojené se stavebním spořením.

1.1.1 Kontokorentní úvěr

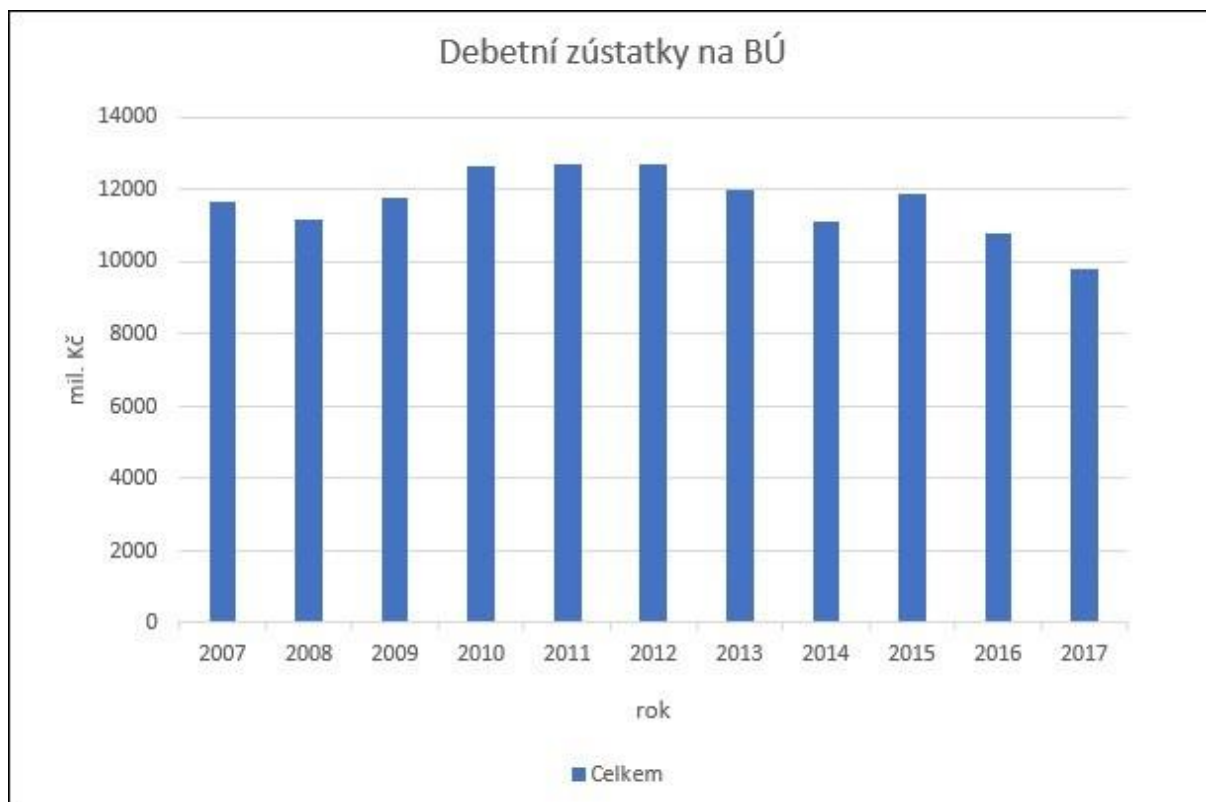
Kontokorentní úvěr je úvěr poskytovaný na běžném účtu tak, že zůstatek na účtu může přecházet do debetu. Klient může čerpat úvěr zcela automaticky tím, že může platit ze svého účtu i v případě, kdy na něm nemá dostatečné prostředky.

Z povahy kontokorentního úvěru plyne, že se velmi často mění jeho stav. Maximální výše kontokorentního úvěru je daná dohodnutým úvěrovým rámcem. Úvěrový rámec určuje maximálně přípustný debet na kontokorentním účtu.

Banka zpravidla povoluje i určité krátkodobé překročení tohoto rámce, což může být spojeno pro klienta s dodatečnými (sankčními) úrokovými náklady.

Splatnost úvěru je v zásadě krátkodobá. Vyplývá to z účelu použití úvěru i doby na kterou je smlouva uzavírání (zpravidla 1 rok). Vzhledem k tomu, že banka s dobrými klienty úvěr každoročně prolouže, může mít úvěrový vztah středně až dlouhodobý charakter.

Pro klienta je velkou výhodou kontokorentního úvěru, že má možnost čerpat úvěr pohotově podle své momentální potřeby, je však relativně drahým úvěrem. Pro banku je výhodou relativně vysoká úroková sazba ve spojení s využitím principu sedliny. [1, s. 128-129]

Obrázek 1: Graf vývoje kontokorentních úvěrů v letech 2007-2017

Zdroj: [ČNB, vlastní zpracování]

Na konci roku 2017 kontokorentní úvěry poskytnuté domácnostem dosáhly částky 9,8 mld. Kč, což je nejméně od roku 2006. Nejvyšší hodnoty dosahovaly kontokorentní úvěry v roce 2012, kdy tato hodnota činila 12,7 mld. Kč. Oproti roku 2016 poklesly kontokorentní úvěry o 1,04 mld. Kč (9,47 %).

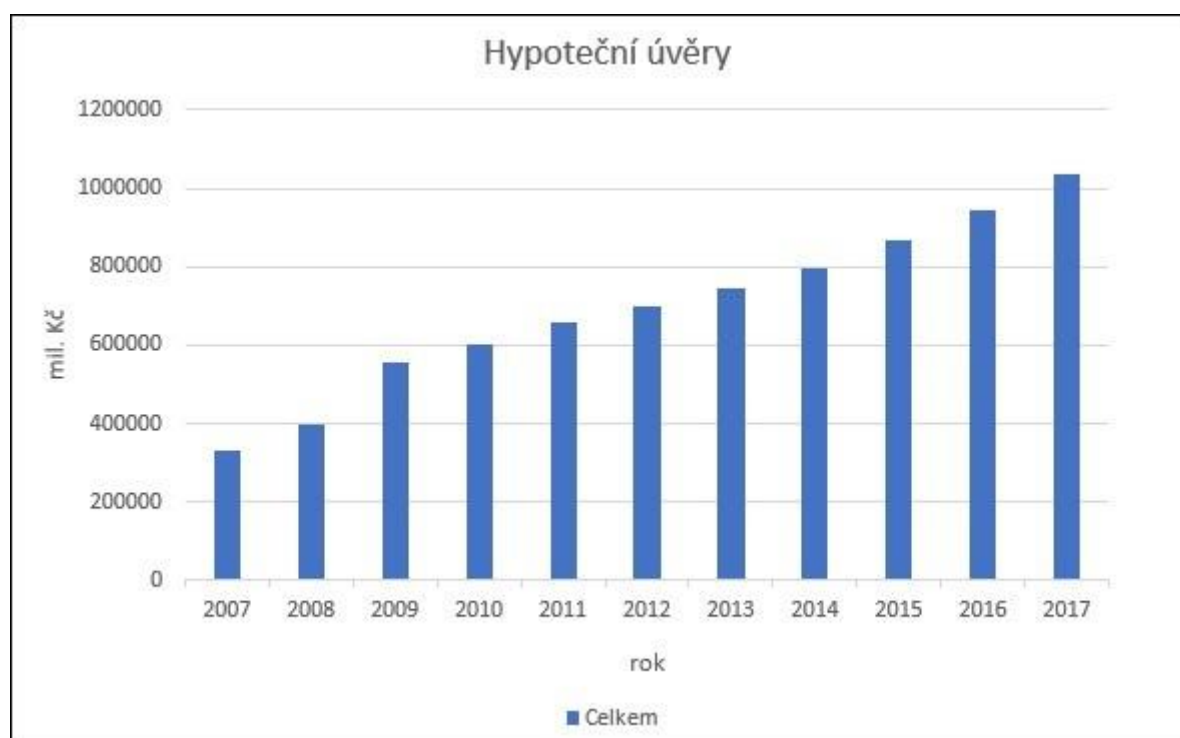
1.1.2 Hypoteční úvěr

Hypoteční úvěr patří k nejstarším druhům bankovního úvěru. Hypotečním úvěrem se rozumí úvěr poskytnutý právnické či fyzické osobě a je zajištěn zástavním právem k nemovitosti. Hypoteční úvěry jsou poskytovány zejména na koupi nemovitosti, výstavbu nemovitosti nebo její rekonstrukci, modernizaci, či opravu. Tento úvěr je zajištěn zástavním právem k nemovitosti a je sjednáván pouze na část tržní ceny nemovitosti (je tedy velmi dobře jištěný).

Hypoteční úvěr je úvěrem dlouhodobým, jeho splatnost může být až několik desítek let. Úvěr je ve většině případů splácen konstantními splátkami anuitami. Anuita obsahuje jak složku úrokovou (jíž se splácí úrok), tak složku úmorovou (jíž se splácí úvěr). Existují instituce specializované na poskytování hypotečních úvěrů – tzv. hypoteční banky, které si zpravidla zajišťují financování prodejem hypotečních zástavních listů. Hypoteční zástavní listy jsou

zvláštním druhem dluhopisů (jejich nákup je považován za velmi jistý způsob uložení peněz). Hypoteční banky získávají emisí hypotečních zástavních listů finanční zdroje pro poskytování hypotečních úvěrů.

Za poskytnutí hypotečního úvěru banka požaduje úrok, který se odvíjí od dlužné částky daného období. Banky nabízejí klientům tzv. fixní úrokovou sazbu, která se odvíjí od délky této fixace (zpravidla se jedná o jeden, tři, pět, deset nebo až třicet let). Fixní úroková sazba je klientovi garantována po celou dobu fixace. Čím je delší doba fixace, tím je i vyšší úroková sazba z poskytnutého hypotečního úvěru. Po uplynutí doby fixace lze navýšit (snížit) výši splátek, změnit dobu fixace a případně přejít k jiné bance, která nabídne klientovi lepší úvěrové podmínky ke stávajícímu hypotečnímu úvěru. [2, s. 126-127]

Obrázek 2: Graf vývoje hypotečních úvěrů v letech 2007-2017

Zdroj: [ČNB, vlastní zpracování]

Výše hypotečních úvěrů každoročně roste, v roce 2017 hypoteční úvěry poskytnuté domácnostem přesáhly 1 bilion Kč. Nejvyšší roční procentuální nárůst v období 2007-2017 byl zaznamenán v roce 2009, kdy oproti roku 2008 vzrostla výše hypotečních úvěrů o 39,55 %.

Od roku 2007 vzrostly hypoteční úvěry o 701,7 mld. Kč, tedy o 310%.

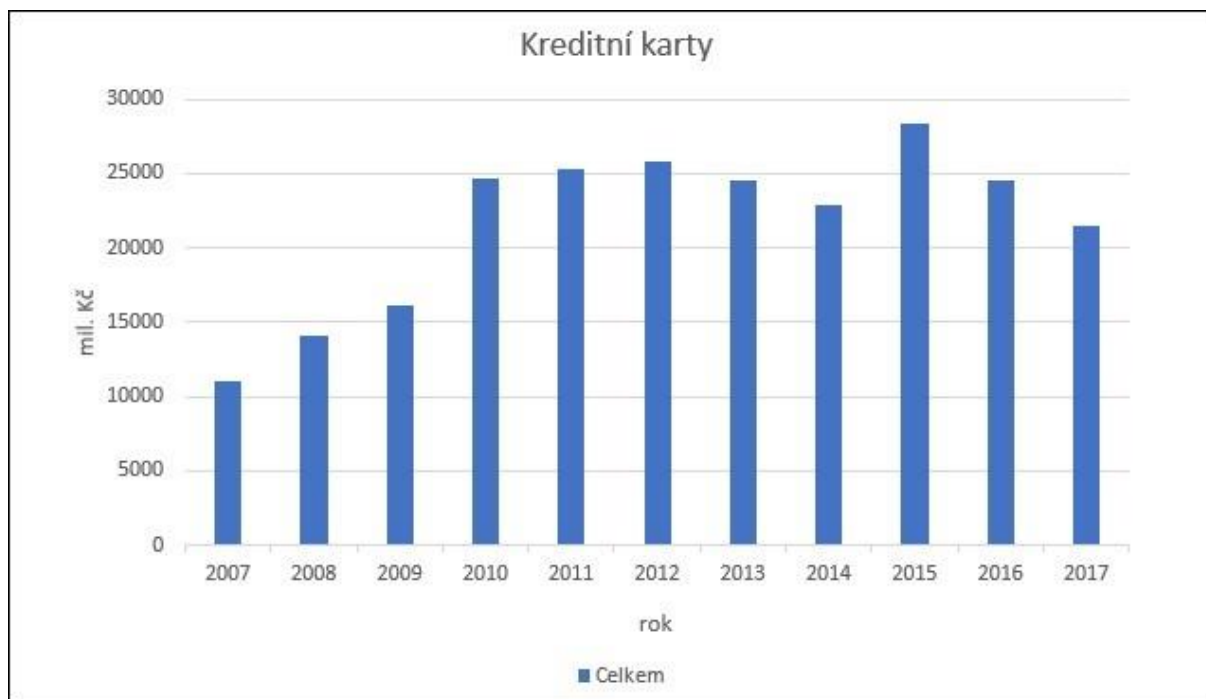
1.1.3 Kreditní karta

Kreditní karty (credit cards) znamenají nákup na úvěr. Karta není napojena na klientův běžný účet, ale na účet úvěrový. Každá transakce s kartou znamená čerpání úvěru od banky. Ten pak klient musí v dohodnutém termínu splatit. Na rozdíl od debetních karet je při vydání kreditní karty zjišťována způsobilost klienta splatit budoucí úvěr (tzv. credit scoring). Při tomto posouzení se jako jeden z hlavních ukazatelů bere čistý měsíční příjem žadatele. [3]

Kromě úroku, který klient neplatí, jestliže zvládne umořit dluh během bezúročného období (většinou se pohybuje v rozmezí 20 až 55 dní), si banky i úvěrové společnosti účtují i další poplatky. Může jít například o:

- poplatek za vedení karty
- poplatek za vedení úvěrového účtu
- poplatek za zvýšení limitu

Poplatky vám nicméně většina bank odpustí, pokud měsíčně utratíte určitý obnos. Když peníze nevrátíte během bezúročného období, banka nebo nebankovní úvěřář vám napočítá (vysoký) úrok za celou dobu, kdy jste měli peníze půjčené. A stačí se opozdit o den. Kromě toho si banka i nebankovní společnost samozřejmě účtuje sankční poplatky, když dluh na kreditce nesplatíte vůbec. [4]

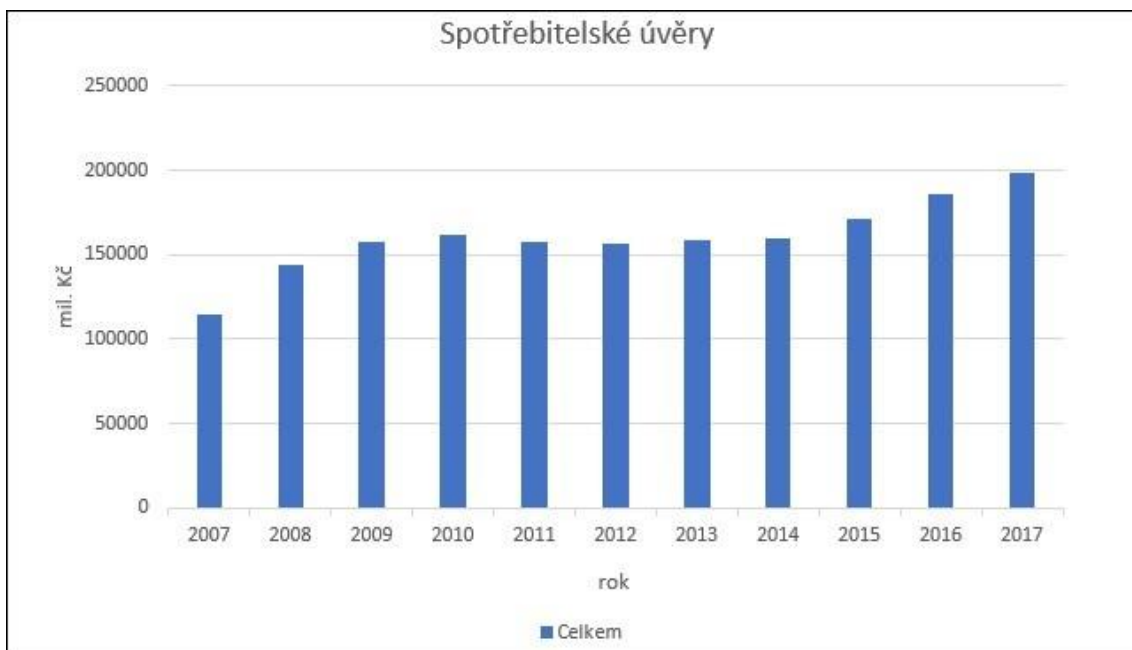
Obrázek 3: Graf vývoje kreditních karet v letech 2007-2017

Zdroj: [ČNB, vlastní zpracování]

Pohledávky z kreditních karet na konci roku 2017 činily 21 mld. Kč. Nejvyšší hodnoty dosáhly v roce 2015 – 25,79 mld. Kč. V roce 2017 klesly v porovnání s rokem 2016 o 3,06 mld. Kč (12 %).

1.1.4 Spotřebitelský úvěr

Ve snaze uspokojit menší úvěrové potřeby fyzických osob, banky vyvinuly tzv. malé osobní úvěry. Vyznačují se určitými zvláštnostmi. Zpracování a průběh úvěrového vztahu je zjednodušený zejména pro úvěrovou žádost a povolení úvěru, ale taky pro provedení analýzy úvěrové způsobilosti dlužníka. Spotřebitelské úvěry jsou poskytovány jako nezajištěné úvěry. Při povolování úvěru se nepožaduje na dlužníku reálné zajištění ani ručení třetích osob. Jde o úvěry, které jsou založeny pouze na analýze možnosti splatit úvěr a na důvěře banky, že dlužník splatí úvěr a uhradí úroky. Podmínky se mohou měnit v důsledku podmínek na finančním trhu a mezibankovní konkurence. Dlužník je povinen splácet úvěr v pravidelných, převážně měsíčních splátkách. Banka neanalyzuje úvěrovou způsobilost klienta a omezuje se na informace poskytnuté žadatelem ohledně jeho povolání a příjmových poměrů, jeho majetku, dluhů a jiných platebních závazků. Jako doklady bance postačují občanský průkaz (či jiný doklad totožnosti), doklad o zaměstnání a potvrzení o mzdě nebo platu. [2, s. 123]

Obrázek 4: Graf vývoje spotřebitelských úvěrů v letech 2007-2017

Zdroj: [ČNB, vlastní zpracování]

Výše spotřebitelských úvěrů (nezahrnuté spotřebitelské úvěry na bydlení) byla na konci roku 2017 198 mld. Kč. Oproti roku 2016 vzrostla o 7,05 %.

1.1.5 Standardní úvěr ze stavebního spoření

Abyste mohli čerpat úvěr ze stavebního spoření, musíte splnit několik podmínek. Konkrétně:

- spořit minimálně dva roky
- naspořit alespoň část cílové částky, typicky 40 nebo 50 procent – záleží na podmínkách konkrétní stavební spořitelny
- dosáhnout minimální hodnoty tzv. hodnotícího čísla – jde o ukazatel, který si každá spořitelna nastavuje trochu jinak. Při výpočtu hodnoty hodnotícího čísla hraje roli například doba spoření, výše naspořené částky i cílová částka.

Při čerpání úvěru ze stavebního spoření poskytne stavební spořitelna úvěr maximálně do výše cílové částky. Úrok je fixní a garantovaný po celou dobu splácení. S jakým úrokem vám stavební spořitelna půjčí, musíte vědět už v momentě založení stavebního spoření – podmínky by měly být jasně uvedené ve smlouvě o stavebním spoření.

Úvěr ze stavebního spoření je účelový – a účelem, na který je možné si ho vzít, je bydlení: jeho rekonstrukce nebo modernizace, ale i nákup nemovitosti.

Podle zákona je možné úvěr ze stavebního spoření kdykoliv a bez sankcí splatit.

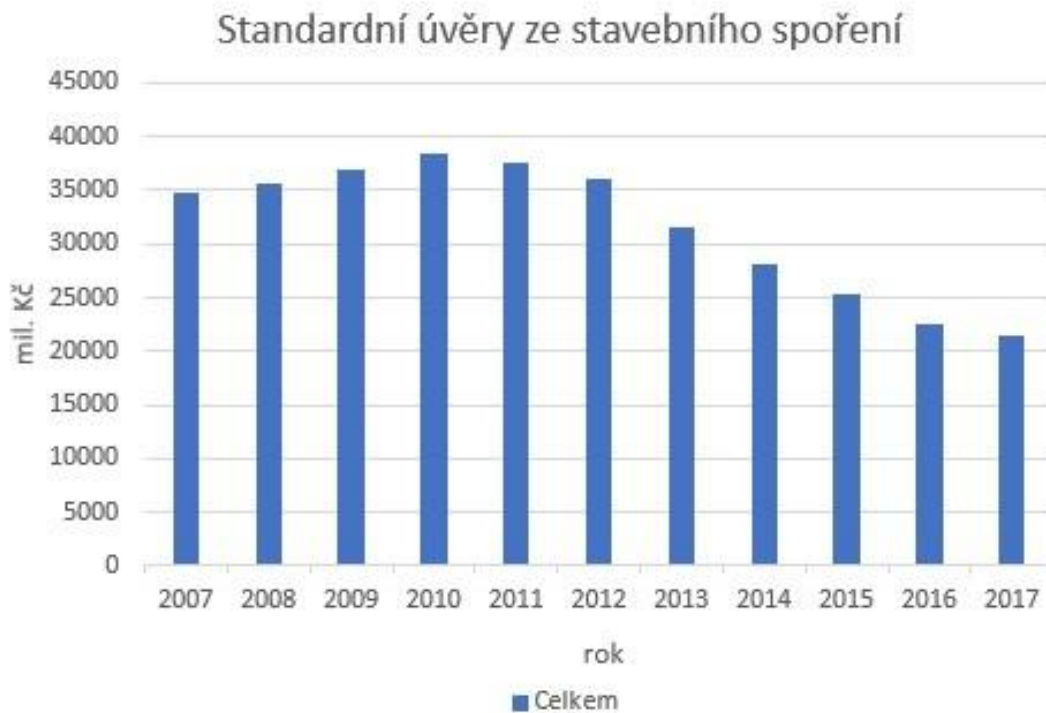
Jestliže výše uvedené podmínky pro nárok na čerpání úvěru ze stavebního spoření nesplňujete, můžete požádat o takzvaný překlenovací úvěr (setkat se můžete i s pojmem meziúvěr). Překlenovací úvěr slouží k překlenutí doby do poskytnutí řádného úvěru ze stavebního spoření.

Zatímco v případě řádného úvěru můžete od stavební spořitelny čerpat pouze rozdíl mezi naspořenými prostředky a cílovou částkou, v rámci překlenovacího úvěru půjčuje spořitelna celou částku. V praxi potom dál spoříte do zvolené cílové částky a zároveň splácíte úroky překlenovacího úvěru z celé dlužné částky. Ta se totiž v průběhu splácení nesnižuje jako v případě řádného úvěru ze stavebního spoření nebo hypotéky.

Dlužnou částku neboli jistinu začnete splácet až v momentě, kdy dosáhnete na řádný úvěr ze stavebního spoření.

Platí, že úroková sazba překlenovacího úvěru bývá vyšší než sazba řádného úvěru. I překlenovací úvěr je účelový, využít ho můžete jen na bydlení.

Pozor si dejte také na předčasné splacení úvěru. Zatímco u řádného úvěru ze stavebního spoření můžete půjčku splatit předčasně a zdarma, u překlenovacích úvěrů jsou pravidla přísnější. [5]

Obrázek 5: Graf vývoje standardních úvěrů ze stavebního spoření v letech 2007-2017

Zdroj: [ČNB, vlastní zpracování]

Od roku 2010, kdy výše standardních úvěrů ze stavebního spoření dosáhla svého vrcholu 38,4 mld. Kč, postupně klesá. Na konci roku 2017 byla výše standardních úvěrů ze stavebního spoření poskytnutých českým domácnostem už jen 21,5 mld. Kč. Pokles oproti roku 2016 byl 5,1 %.

1.1.6 Překlenovací úvěr ze stavebního spoření

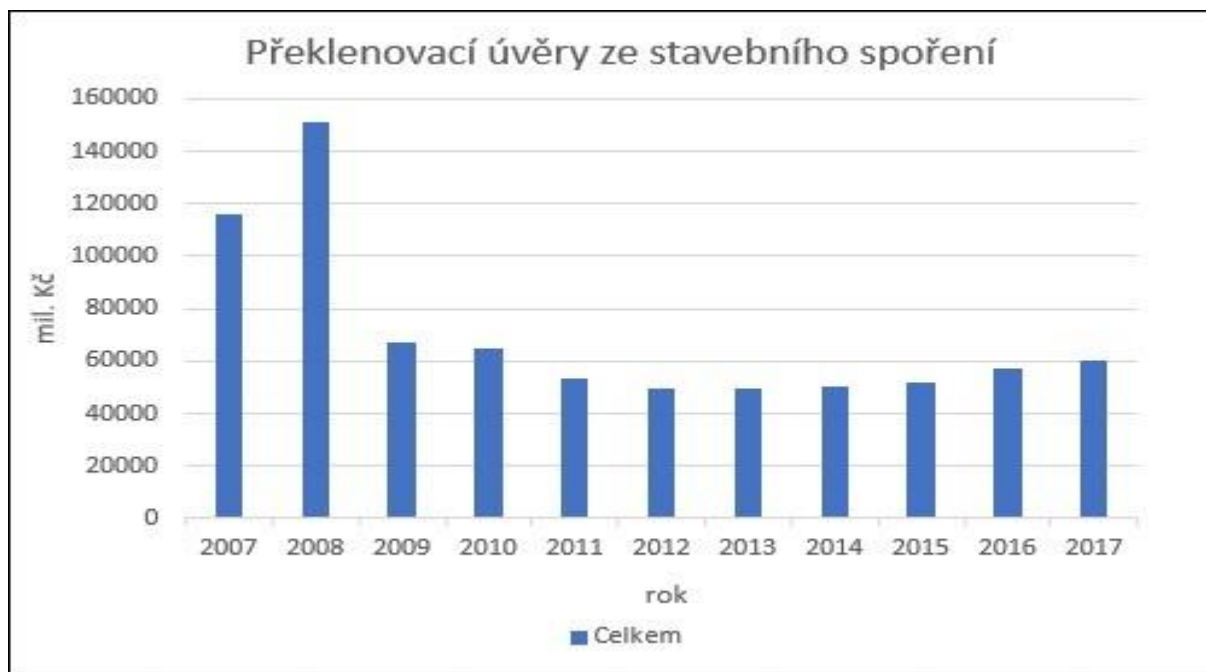
Překlenovací úvěr je speciální typ úvěru, který stavební spořitelna poskytuje svým účastníkům, kteří potřebují získat prostředky pro financování bytových potřeb dříve, než splní podmínky pro přidělení cílové částky a získání úvěru ze stavebního spoření.

Překlenovací úvěry poskytují stavební spořitelny podle §5 odst. 5. zákona o stavebním spoření.

Překlenovací úvěr existuje souběžně s účtem stavebního spoření. Obvykle není splácen postupně, ale jednorázovou splátkou v okamžiku přidělení cílové částky. Po dobu do přidělení klient platí z překlenovacího úvěru pouze úroky (aby úvěr nenarůstal) a zároveň spoří na účtu stavebního spoření. V okamžiku přidělení je překlenovací úvěr jednorázově splácen přidělenou

cílovou částkou – tedy vklady naspořeny na účtu stavebního spoření a úvěrem ze stavebního spoření. Poté klient splácí úvěr ze stavebního spoření.

Existují také překlenovací úvěry, které jsou průběžně spláceny anuitním způsobem. I zde však zůstává zachován hlavní princip překlenovacího úvěru, totiž že slouží k poskytnutí úvěru dříve, než vznikne nárok na úvěr ze stavebního spoření. [6]

Obrázek 6: Graf vývoje překlenovacích úvěrů ze stavebního spoření v letech 2007-2017

Zdroj: [ČNB, vlastní zpracování]

Překlenovací úvěry ze stavebního spoření poskytnuté domácnostem dosáhly svého vrcholu v roce 2008, kdy byla jejich celková výše 151,1 mld. Kč. Od roku 2008 do roku 2013 jejich celková výše klesla o 67,3 %. Od roku 2013 překlenovací úvěry rostou a v roce 2017 činily 60,4 mld. Kč.

1.2 Úvěrové riziko

Úvěrové riziko spočívá ve své podstatě v tom, že klient či obchodní partner banky nedodrží sjednané podmínky finanční transakce a bance tím vznikne finanční ztráta. Úvěrové riziko vyplývá ze struktury a kvality bilančních aktiv banky a mimobilančních obchodů. Jedná se zejména o platební neschopnosti či platební nevůli dlužníků banky splatit své splatné úvěry včetně úroků, ale vyplývá pro banku i z nekvalitních cenných papírů, které má ve svém

portfoliu, poskytnutých záruk, devizových obchodů, z obchodů na peněžním a kapitálovém trhu atd.

Příčiny úvěrového rizika můžeme rozdělit do dvou skupin:

- interní příčiny, které jsou bezprostředně závislé na vlastních rozhodnutích banky, vyplývají ze špatných rozhodnutí banky o alokaci aktiv,
- externí příčiny, které jsou naopak v zásadě nezávislé na rozhodnutích banky a jsou dány celkovým vývojem ekonomiky, politickou situací, apod. [1, s. 59]

1.3 Zajištění úvěru

V širším slova smyslu se zajištěním rozumí veškerá opatření prováděná bankou s cílem zajistit řádné splácení úvěru včetně úroků. K nejdůležitějším nástrojům používaným k zajištění úvěrů před jejich poskytnutím a během jejich trvání patří: prověrka úvěrové způsobilosti, limitování výše úvěrů pro jednotlivé klienty, diverzifikace rizika prostřednictvím konsorciálních úvěrů, kontrola úvěrového subjektu a objektu. V užším pojetí se zajišťovací instrumenty člení na osobní zajištění (bance ručí za její pohledávku vedle příjemce úvěru ještě další, třetí osoba) a věcné zajištění (které dává bance právo na určité majetkové hodnoty). [7]

Nástroje používané k zajištění úvěrů:

- prověrka úvěrové způsobilosti klienta,
- limitování výše úvěru pro jednotlivé klienty,
- diverzifikace rizika prostřednictvím konsorciálních úvěrů, (tři banky se spojí a poskytnou úvěr klientovi např. na nějaký větší rizikovější projekt)
- kontrola úvěrového subjektu a objektu
- úvěrové zajištění, úvěrové záruky. [8]

Úvěrové zajištění můžeme dělit na osobní zajištění, kdy bance ručí třetí osoba, a věcné zajištění, které dává bance právo na určité majetkové hodnoty příjemce úvěru.

1.3.1 Ručení třetí osobou

Podstatou ručení je jednostranné písemné prohlášení právnické či fyzické osoby – ručitele vůči bance, že uspokojí její určitou pohledávku (splatí poskytnutý úvěr) v případě, neučiní-li

tak dlužník. Ručení je zajišťovacím vztahem nikoliv mezi dlužníkem a věřitelem, nýbrž mezi věřitelem a třetí osobou – ručitelem. [1, s. 76]

1.3.2 Zástavní právo

Při zajištění dluhu zástavním právem vznikne věřiteli oprávnění, nesplní-li dlužník dluh řádně a včas, uspokojit se z výtěžku zpeněžení zástavy do ujednané výše, a není-li tato ujednána, do výše pohledávky s příslušenstvím ke dni zpeněžení zástavy. Nejčastěji se zástavní právo využívá u hypoték určených na financování nemovitosti, kdy je pak pro banky zástavou samotná tato nemovitost, zástavou však nemusí být nejen nemovitost, ale i věc movitá, pohledávka či jakákoli každá věc, s níž lze obchodovat. Dluh může být zajištěn i zástavním právem na několika samostatných zástavách (vespolné zástavní právo). Zástavní právo se vztahuje na zástavu, na její přírůstek i příslušenství, ledaže zástavní smlouva určí něco jiného. [9]

1.4 Důsledky zadlužení

1.4.1 Exekuce

Exekuci může provádět několik subjektů – soud, soudní exekutor, ale i obecní či krajský úřad nebo finanční úřad. Jejím smyslem bývá nejčastěji vymožení peněžitého dluhu. I exekuce má však svá jasně daná pravidla. [10]

Majetek může exekutor zabavit, teprve když na pokrytí dlužné částky nestačí obstavení účtu nebo srážky ze mzdy. Pokud máte exekuci na plat, vždy vám musí zůstat alespoň nezabavitelné minimum.

Exekuce se vždy zahajuje na návrh věřitele – například úvěrové společnosti, které dlužíte peníze. Jakmile se exekuce rozběhne, musí vás exekutor nejprve vyzvat k uhrazení dluhu ve lhůtě třiceti dní. Když dlužnou částku nesplatíte, přistoupí se k exekuci. Exekutoři musí ovšem postupovat podle jasně daných pravidel:

- nejprve zkusí obstavit bankovní účet dlužníka, případně účet jeho zákonného partnera,
- když obstavení účtu nestačí, přijdou na řadu srážky ze mzdy či platu a dalších příjmů, například některých dávek státní sociální podpory,
- další na řadě je takzvaná mobiliární exekuce – zabavení movitých věcí,

- pokud k vyrovnání dluhů výše uvedené nestačí, může exekutor přistoupit k zabavení nemovitých věcí. [11]

Tabulka 1: Exekuce v ČR v roce 2016

Kraj	Počet osob v exekuci	Podíl osob v exekuci	Celkový počet exekucí	Průměrný počet exekucí na osobu	Exekučně vymáhaná jistina	Počet osob starších 15 let	Průměrná jistina na osobu
Karlovarský	40 068	15,81 %	207 517	5,2	11 512 428 222	253 446	287 322
Plzeňský	45 680	9,32 %	253 555	5,6	15 227 956 150	490 218	333 362
Ústecký	115 090	16,62 %	613 498	5,3	28 793 452 227	692 613	250 182
Liberecký	43 092	11,64 %	227 235	5,3	14 829 805 631	370 233	344 143
Středočeský	95 103	8,64 %	489 133	5,1	39 470 988 778	1 100 672	415 034
Hlavní město Praha	87 264	8,09 %	669 197	7,7	78 033 863 727	1 078 617	894 227
Královéhradecký	37 351	7,98 %	180 666	4,8	12 473 535 329	467 864	333 955
Pardubický	30 920	7,08 %	157 776	5,1	10 593 381 305	436 834	342 606
Jihočeský	47 018	8,71 %	280 502	6,0	19 701 337 361	539 867	419 017
Vysočina	24 118	5,57 %	136 418	5,7	9 650 414 777	432 753	400 133
Jihomoravský	78 522	7,88 %	478 484	6,1	50 055 151 961	996 104	637 467
Olomoucký	49 257	9,14 %	249 929	5,1	16 330 774 777	538 834	331 542
Moravskoslezský	110 920	10,74 %	602 913	5,4	35 052 520 585	1 033 048	316 016
Zlínský	28 456	5,70 %	146 058	5,1	13 579 455 359	499 024	477 209

[Zdroj: mapaexekuci.cz, vlastní zpracování]

V roce 2016 se jako nejhorší kraj v oblasti celkového počtu exekucí na osobu jeví kraj Ústecký, kde hodnoty dosahují 16,62%. V exekuci je v tomto kraji 115 090 osob starších 15 let a celková exekučně vymáhaná jistina je zde 28,8 mld. Kč. Dalšími kraji, které mají největší problémy s exekucemi jsou Karlovarský kraj (15,81%), Liberecký kraj (11,64%) a Moravskoslezský kraj (10,74%). Nejmenší podíl exekucí na osobu je zaznamenán na Vysočině (5,57%). Z hlediska průměrné vymáhané jistiny na osobu nejvyššího čísla dosahuje Hlavní město Praha (894 227 Kč) a nejmenší průměrnou jistinu na osobu má Ústecký kraj (250 182 Kč).

Tabulka 2: Exekuce v ČR v roce 2017

Kraj	Počet osob v exekuci	Podíl osob v exekuci	Celkový počet exekucí	Průměrný počet exekucí na osobu	Exekučně vymáhaná jistina	Počet osob starších 15 let	Průměrná jistina na osobu
Karlovarský	44 215	17,45 %	211 655	4,8	9 710 430 214	253 446	219 618
Plzeňský	47 175	9,62 %	256 426	5,4	12 731 009 296	490 218	269 868
Ústecký	125 241	18,08 %	652 338	5,2	24 985 974 298	692 613	199 503
Liberecký	44 895	12,13 %	234 298	5,2	11 728 377 707	370 233	261 240
Středočeský	100 327	9,12 %	496 238	4,9	30 025 852 368	1 100 672	299 280
Hlavní město Praha	90 062	8,35 %	583 236	6,5	36 158 703 510	1 078 617	401 487
Královéhradecký	38 166	8,16 %	182 061	4,8	9 891 245 971	467 864	259 164
Pardubický	30 910	7,08 %	158 962	5,1	8 621 942 676	436 834	278 937
Jihočeský	48 655	9,01 %	284 664	5,9	13 097 918 259	539 867	269 200
Vysočina	24 974	5,77 %	137 755	5,5	7 984 588 473	432 753	319 716
Jihomoravský	79 072	7,94 %	466 750	5,9	23 856 691 422	996 104	301 708
Olomoucký	47 888	8,89 %	249 176	5,2	13 151 956 411	538 834	274 640
Moravskoslezský	112 277	10,87 %	609 190	5,4	27 435 909 283	1 033 048	244 359
Zlínský	28 650	5,74 %	145 382	5,1	9 329 137 408	499 024	325 624

[Zdroj: mapaexekuci.cz, vlastní zpracování]

V roce 2017 na tom byl z hlediska podílu osob v exekuci nejhůře opět Ústecký kraj, kde v bylo v exekuci 18,08 % osob starších 15 let. V exekuci bylo celkem 125 241 osob a exekučně vymáhaná jistina dosahovala částky 25 mil. Kč. Vysoký podíl můžeme zaznamenat také u Karlovarského kraje (17,45 %), Libereckého kraje (12,13 %) a Moravskoslezského kraje (10,87 %). Naopak nejmenšího podílu dosahují Zlínský kraj (5,74 %), Vysočina (5,77 %) a Pardubický kraj (7,08 %).

Z hlediska průměrné vymáhané jistiny na osobu nejvyšších čísel dosahuje Hlavní město Praha, kde je průměrná jistina 401 487 Kč. Dalšími kraji s vysokými čísly jsou Zlínský kraj (326 tis. Kč), Vysočina (320 tis. Kč) a Jihomoravský kraj (302 tis. Kč).

Tabulka 3: Porovnání počtu exekucí v roce 2016 a 2017

Kraj	2016	2017	Změna	Změna v %
Karlovarský	207 517	211 655	4138	1,99 %
Plzeňský	253 555	256 426	2871	1,13 %
Ústecký	613 498	652 338	38840	6,33 %
Liberecký	227 235	234 298	7063	3,11 %
Středočeský	489 133	496 238	7105	1,45 %
Hlavní město Praha	669 197	583 236	-85961	-12,85 %
Královéhradecký	180 666	182 061	1395	0,77 %
Pardubický	157 776	158 962	1186	0,75 %
Jihočeský	280 502	284 664	4162	1,48 %
Vysočina	136 418	137 755	1337	0,98 %
Jihomoravský	478 484	466 750	-11734	-2,45 %
Olomoucký	249 929	249 176	-753	-0,30 %
Moravskoslezský	602 913	609 190	6277	1,04 %
Zlínský	146 058	145 382	-676	-0,46 %

[Zdroj: mapaexekuci.cz, vlastní zpracování, vlastní propočty]

Největší procentní nárůst počtu exekucí v roce 2017 v porovnání s rokem 2016 byl v Ústeckém kraji, kde se počet exekucí zvýšil o 6,33 % (38 tis. exekucí). Naopak největší pokles byl zaznamenán v Hlavním městě Praha, kde počet exekucí klesl o 12,85 % (86 tis. exekucí). Dalšími kraji, kde počet exekucí klesl jsou Jihomoravský kraj (pokles 2,45 %), Zlínský kraj (pokles 0,46 %) a Olomoucký kraj (pokles 0,30 %).

Tabulka 4: Porovnání exekučně vymáhané jistiny v roce 2016 a 2017

Kraj	2016	2017	Změna v Kč	Změna v %
Karlovarský	11 512 428 222	9 710 430 214	-1 801 998 008	-16 %
Plzeňský	15 227 956 150	12 731 009 296	-2 496 946 854	-16 %
Ústecký	28 793 452 227	24 985 974 298	-3 807 477 929	-13 %
Liberecký	14 829 805 631	11 728 377 707	-3 101 427 924	-21 %
Středočeský	39 470 988 778	30 025 852 368	-9 445 136 410	-24 %
Hlavní město Praha	78 033 863 727	36 158 703 510	-41 875 160 217	-54 %
Královéhradecký	12 473 535 329	9 891 245 971	-2 582 289 358	-21 %
Pardubický	10 593 381 305	8 621 942 676	-1 971 438 629	-19 %
Jihočeský	19 701 337 361	13 097 918 259	-6 603 419 102	-34 %
Vysočina	9 650 414 777	7 984 588 473	-1 665 826 304	-17 %
Jihomoravský	50 055 151 961	23 856 691 422	-26 198 460 539	-52 %
Olomoucký	16 330 774 777	13 151 956 411	-3 178 818 366	-19 %
Moravskoslezský	35 052 520 585	27 435 909 283	-7 616 611 302	-22 %
Zlínský	13 579 455 359	9 329 137 408	-4 250 317 951	-31 %

[Zdroj: mapaexekuci.cz, vlastní zpracování, vlastní propočty]

Celková exekučně vymáhaná jistina z roku 2016 na rok 2017 klesla ve všech krajích. Největší pokles můžeme vidět v Hlavním městě Praha, kde pokles činí 54 % (41 mld. Kč), v Jihomoravském kraji byl pokles 52 % (26 mld. Kč) a v kraji Jihočeském 34 % (6 mld. Kč).

1.4.2 Osobní bankrot

Osobní bankrot, neboli též oddlužení, je způsob vypořádání svých dluhů s věřiteli v insolvenčním řízení. K vyhlášení osobního bankrotu je nutné podat návrh na zahájení insolvenčního řízení formou oddlužení u příslušného krajského soudu. V tomto návrhu je důležité uvést, že dlužník navrhuje průběh insolvence formou oddlužení. Insolvenční návrh spojený s návrhem na oddlužení musí obsahovat označení dlužníka, údaje o očekávaných příjmech dlužníka v následujících 5 letech a o příjmech za poslední 3 roky, seznam dlužnických závazků či dlužníkovu majetku. Návrh také musí obsahovat přílohy dokazující tyto skutečnosti. Je nutné, aby bylo v návrhu dokázáno, že se dlužníkovi podaří během následujících 5 let uhradit svým věřitelům alespoň 30 % dluhů.

Osobní bankrot probíhá dvěma způsoby:

- Zpeněžením majetku
- Splátkovým kalendářem [12]

1.4.2.1 Oddlužení zpeněžením majetkové podstaty

Při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty se postupuje obdobně podle ustanovení o zpeněžení majetkové podstaty v konkursu a zpeněžení majetkové podstaty při oddlužení má tytéž účinky jako zpeněžení majetkové podstaty v konkursu. Není-li dále stanoveno jinak, při tomto způsobu oddlužení do majetkové podstaty nenáleží majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky schválení oddlužení. [13]

1.4.2.2 Oddlužení formou splátkového kalendáře

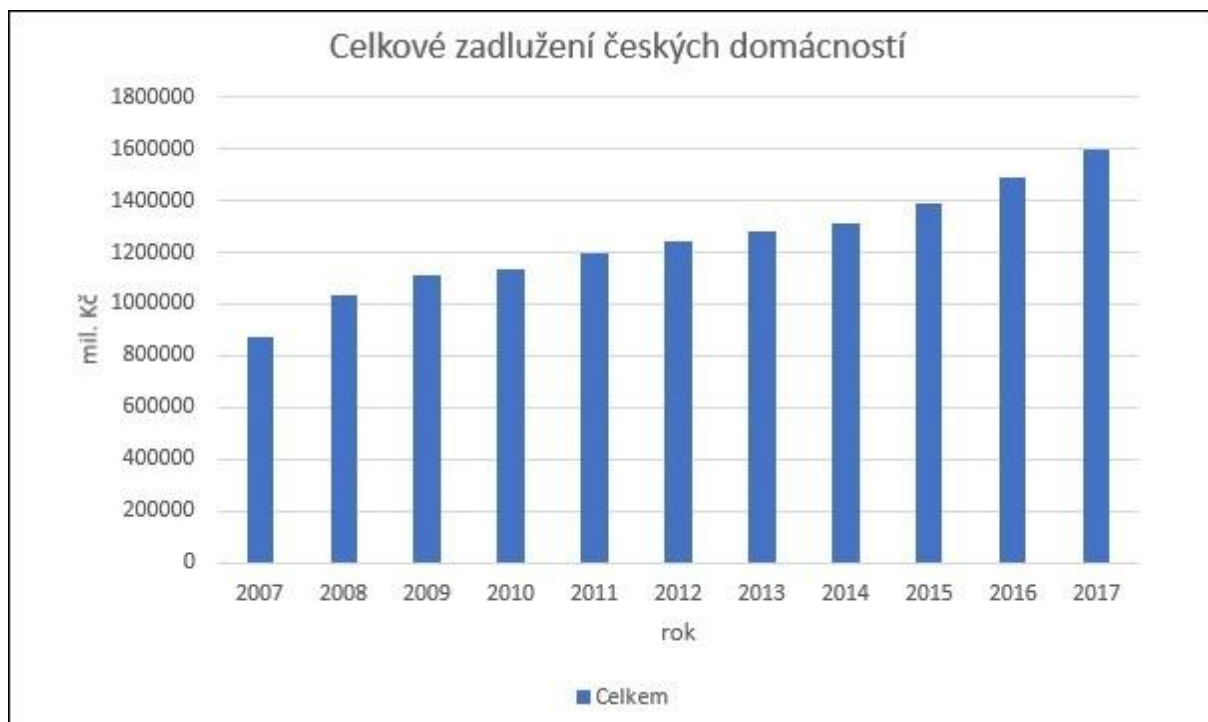
Při oddlužení plněním splátkového kalendáře je dlužník povinen po dobu 5 let měsíčně splácet nezajištěným věřitelům ze svých příjmů částku ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky. Tuto částku rozvrhne dlužník prostřednictvím insolvenčního správce mezi nezajištěné věřitele podle poměru jejich pohledávek způsobem určeným v rozhodnutí insolvenčního soudu o schválení oddlužení. Zajištění věřitelé se uspokojí jen z výtěžku zpeněžení zajištění; při tomto zpeněžení se postupuje obdobně podle ustanovení o zpeněžení zajištění v konkursu. [13]

1.5 Vývoj zadluženosti domácností v ČR v letech 2007-2017

ČNB ve svém systému ARAD uvádí statistiky poskytovaných úvěrů domácnostem a dělí je na:

- úvěry na spotřebu (debetní zůstatky na BÚ, pohledávky z karet, spotřebitelské úvěry),
- úvěry na bydlení (hypoteční úvěry, standardní úvěry ze stavebního spoření, překlenovací úvěry ze stavebního spoření, spotřebitelské úvěry na nemovitosti),
- ostatní úvěry.

Následující graf ukazuje celkové zadlužení domácností v letech 2007-2017.

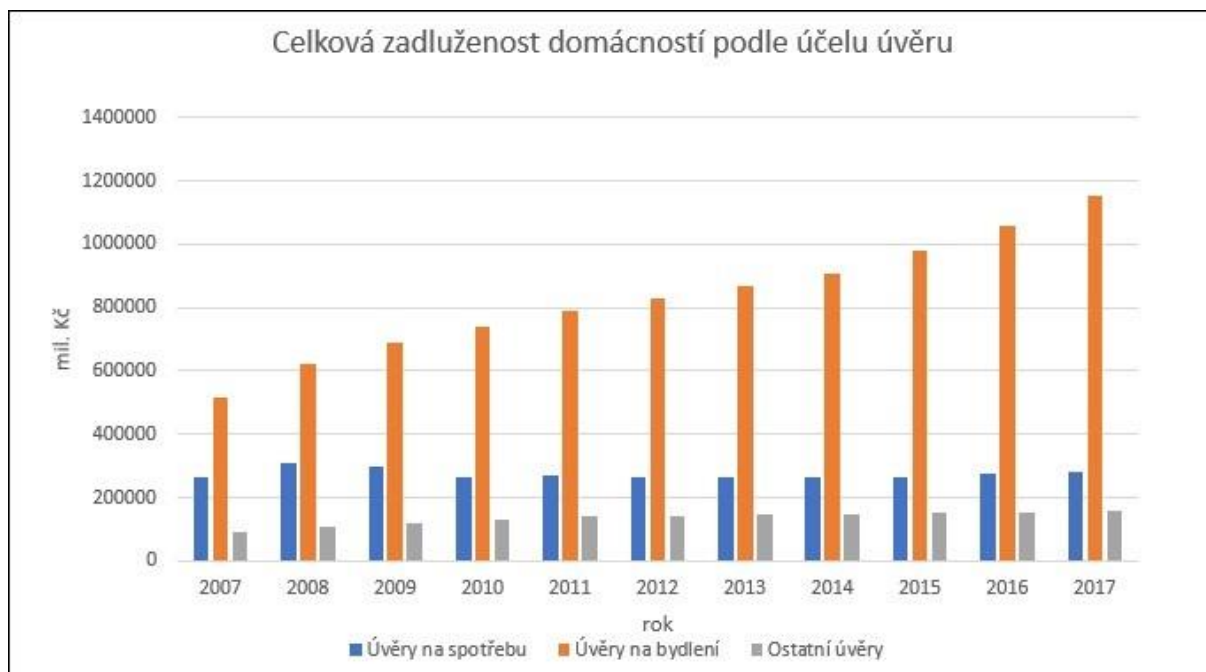
Obrázek 7: Celkové zadlužení českých domácností

[Zdroj: ČNB, vlastní zpracování]

Celkové zadlužení českých domácností bylo na konci roku 2017 1,59 bilionů korun, oproti roku 2016 tedy vzrostlo o 7,04 % a od roku 2007 to činí nárůst o 82,34 %.

Prvně v historii tak dluhy českých domácností přesáhly 1,5 bilionu korun. Zadlužení domácností vzrostlo jen za samotný prosinec 2017 skoro o 10 miliard korun.

V dalším grafu můžeme vidět celkové zadlužení českých domácností podle účelu úvěrů.

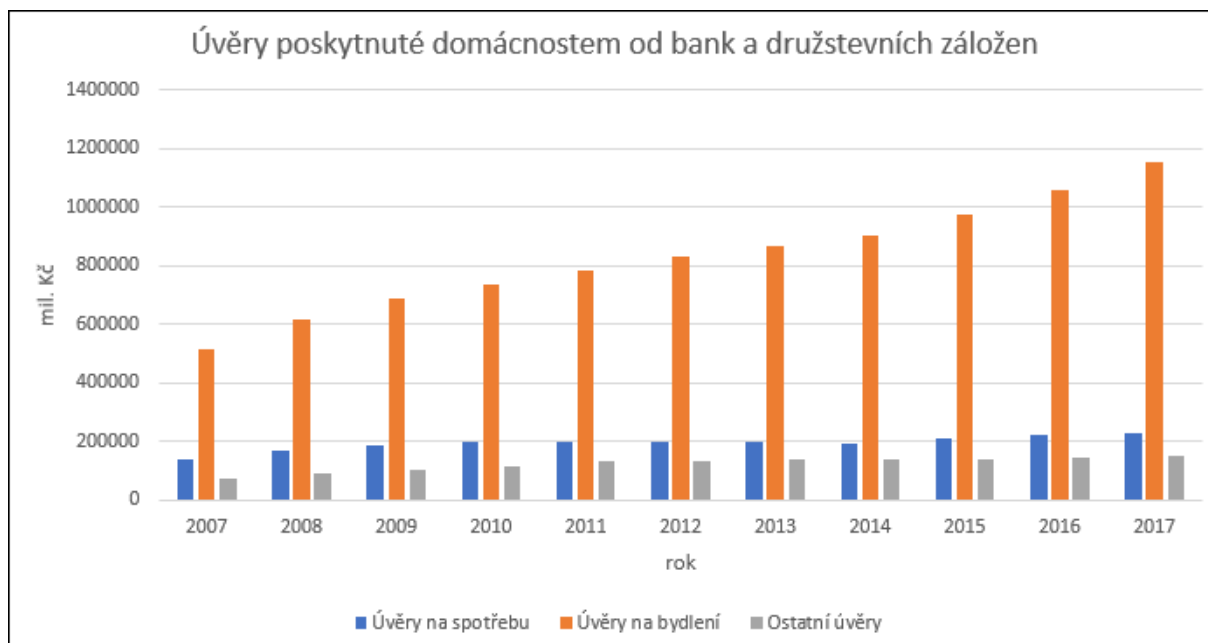
Obrázek 8: Graf vývoje celkové zadluženosti domácností podle účelu

[Zdroj: ČNB, vlastní zpracování]

Z grafu je jasné, že nejvíce peněz si české domácnosti půjčují na bydlení. Celková výše úvěrů na bydlení neustále roste.

Příznivá ekonomická situace podpořená extrémně nízkými úrokovými sazbami vedla v roce 2017 z pohledu nově poskytnutých úvěrů na bydlení k dalším rekordům. Banky a stavební spořitelny poskytly v minulém roce úvěry na bydlení ve výši 217 mld. Kč, což představuje 5 % meziroční růst. Jedná se o úvěry skutečně nové, do kterých nevstupují úvěry refinancované či konsolidované, pouze případně ta část, která byla při refinancování či konsolidování navýšena. Meziroční růst přišel i navzdory velmi silnému roku 2016 a nově zpřísněným doporučením ČNB, která v průběhu minulého roku dále omezila velikost úvěru k hodnotě kupované nemovitosti. [14]

Na následujících dvou grafech je zaznamenána zadluženost českých domácností vůči bankám a družstevním záložnám a ostatním finančním institucím. Úvěry jsou opět rozděleny podle účelu – na spotřebu, na bydlení a ostatní úvěry.

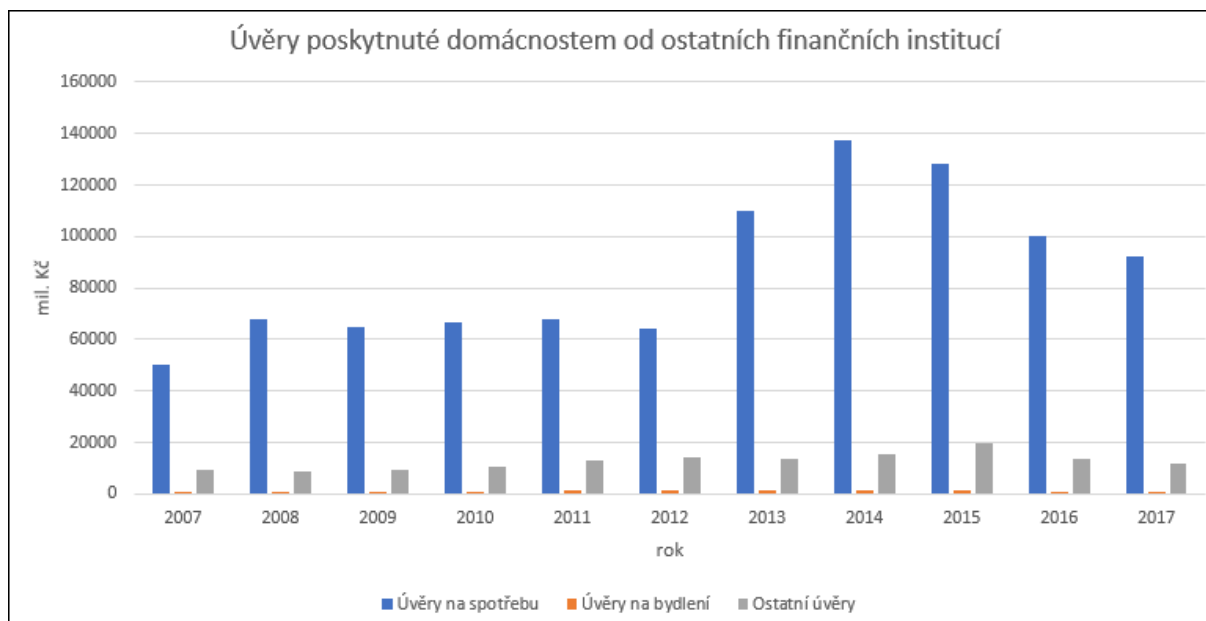
Obrázek 9: Graf vývoje zadluženosti českých domácností u bank a družstevních záložen

[Zdroj: ČNB, vlastní zpracování]

Drtivou většinu zadluženosti českých domácností u bank a družstevních záložen tvoří úvěry na bydlení. V roce 2017 tvoří úvěry na bydlení poskytnuté domácnostem 75 % celkových poskytnutých úvěrů. Spotřebitelské úvěry pak tvoří 15 % celkových poskytovaných úvěrů a ostatní úvěry 10 %.

Úvěry na bydlení každoročně rostou a v roce 2016 u bank a družstevních záložen přesáhly 1 bilion korun. Nejvyšší nárůst úvěrů na bydlení od bank a družstevních záložen (v období 2007-2017) byl v roce 2008, kdy nárůst oproti roku 2007 činil 20,14 %. V roce 2017 jsou tyto úvěry ve výši 1,15 bil. Kč.

Úvěry na spotřebu poskytnuté domácnostem od bank a družstevních záložen činí 230,8 mld. Kč a ostatní úvěry 152,3 mld. Kč.

Obrázek 10: Graf vývoje zadluženosti českých domácností u ostatních finančních institucí

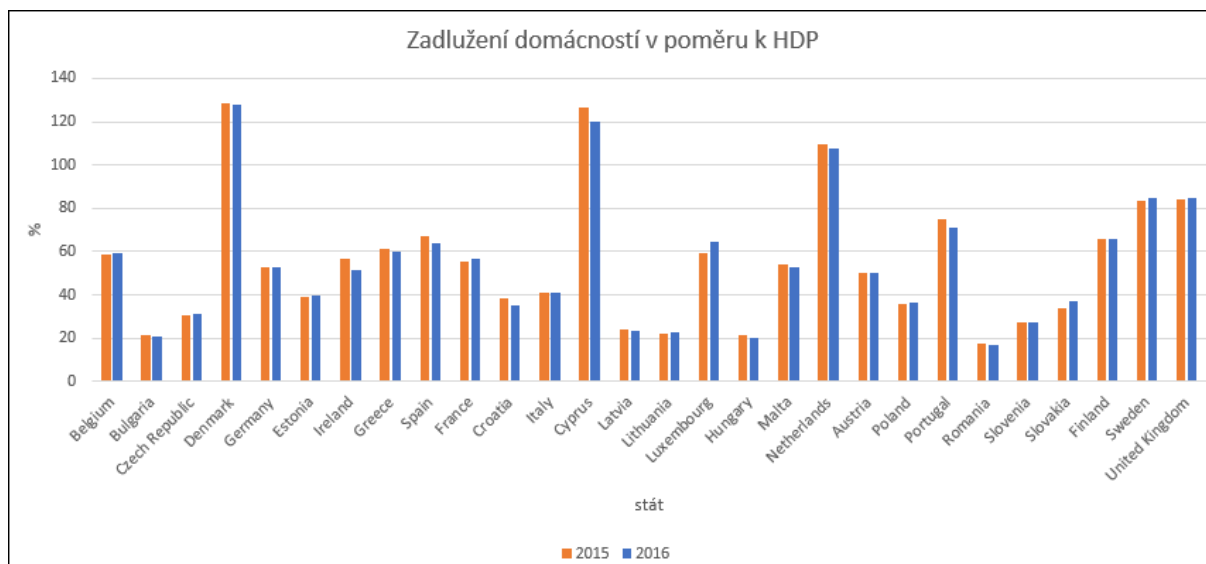
[Zdroj: ČNB, vlastní zpracování]

Úvěry na bydlení tvoří nejmenší podíl na celkové zadluženosti českých domácností u ostatních finančních institucí. U ostatních finančních institucí dominují úvěry na spotřebu, které v roce 2017 tvořily 86 % celkové zadluženosti, zatímco úvěry na bydlení pouhých 1,69 %.

Mezi ostatní finanční instituce patří:

- instituce zabývající se obchodem s CP, nebo jinými hodnotami, instituce zabývající se leasingem, zprostředkovatelskými obchody (službami), instituce poradenského typu a zájmové instituce,
- instituce obchodující s CP a jinými likvidními hodnotami,
- organizátoři obchodu s CP (BCPP, RM systém), obchodníci s CP,
- zprostředkovatelské společnosti,
- zájmová sdružení (bankovní asociace, Česká asociace pojišťoven, Asociace penzijních fondů ČR, Asociace leasingových společností),
- směnárny. [15]

V následujícím grafu je srovnání zadluženosti států Evropy v poměru k jejich HDP.

Obrázek 11: Graf zadluženosti domácností v Evropě

[Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování]

Na Eurostatu bohužel ještě nejsou k dispozici všechna data za rok 2017, proto jsem do grafu zařadila alespoň rok 2015 a 2016.

V porovnání s ostatními státy Evropy je zadluženost českých domácností v poměru k HDP poměrně nízká, v roce 2015 byla 30,3 % a v roce 2016 31,2 %. Nejvyšší jsou na tom domácnosti v Dánsku, na Kypru a v Nizozemsku. V roce 2015 byla zadluženost domácností v poměru k HDP v Dánsku 128,4 %, na Kypru 126,3 % a v Nizozemsku 109,4 %. V roce 2016 v Dánsku 128,1 %, na Kypru 120,3 % a v Nizozemsku 107,4 %.

2 ZADLUŽENOST OBCÍ V ČR

2.1 Vymezení pojmu obec

Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce (§ 1 zákona č. 128/2000 Sb.). Podle rozsahu výkonu státní správy v přenesené působnosti zákon rozlišuje:

- obecní úřad obce s rozšířenou působností
- obec s pověřeným obecním úřadem
- obec se základním rozsahem přenesené působnosti [16]

Obec je tvořena třemi základními pilíři, a to územím, občany a samosprávou. Obce v České republice jsou samosprávnou korporací se statutem právnické osoby, obce mají vlastní majetek či vystupují v právních vztazích svým jménem a za své jednání a vztahy nesou odpovědnost. Jedná se tedy o administrativněsprávní jednotku. Z pohledu formy je obec veřejnoprávní korporací. [17, s. 44]

2.2 Rozpočet obcí

Rozpočet je základním řídicím nástrojem financování potřeb obce a zabezpečení rozvoje obce na základě schválených rozvojových koncepcí schválených zastupitelstvem obce. Strukturu příjmů a výdajů obce určuje rozpočtová skladba (vyhláška č. 323/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Rozpočet se řídí zákonem č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Návrh rozpočtu se sestavuje na běžný kalendářní rok, který je současně rozpočtovým rokem. Na přípravě rozpočtu se pracuje již od 1.7. běžného roku, a to postupně ve třech verzích, z níž poslední je předkládaná ke schválení v zastupitelstvu obce do 31.12. předchozího roku.

Po skončení kalendářního roku se údaje o ročním hospodaření obce souhrnně zpracovávají do závěrečného účtu obce. Součástí závěrečného účtu obce je i vyúčtování finančních vztahů ke státnímu rozpočtu, rozpočtům krajů, obcí, státním fondům a jiným rozpočtům a k hospodaření dalších osob. Obec je povinna nechat si přezkoumat své hospodaření za uplynulý kalendářní rok. Zpráva o výsledku přezkoumání hospodaření je součástí závěrečného účtu obce.

Návrh rozpočtu a závěrečného účtu obce musí být zveřejněn (na úřední desce a na webových stránkách obce) nejméně po dobu 15 dnů před jeho projednáním v zastupitelstvu obce.

Připomínky k těmto materiálům mohou občané uplatnit buď písemně ve lhůtě stanovené při zveřejnění nebo ústně na zasedání zastupitelstva obce. [18]

2.3 Příjmy obcí

Zákon o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů vyjmenovává jedenáct možných příjmů, jimiž obce mohou získat finance do svých rozpočtů.

- a) příjmy z vlastního majetku a majetkových práv,
- b) příjmy z výsledku vlastní činnosti,
- c) příjmy z hospodářské činnosti právnických osob, pokud jsou podle tohoto nebo jiného zákona obce, která organizaci zřídila nebo založila,
- d) příjmy z vlastní správní činnosti včetně příjmů z výkonů státní správy, k nimž je obec pověřena podle zvláštních zákonů, zejména ze správních poplatků z této činnosti, příjmy z vybraných pokut a odvodů uložených v pravomoci obce podle tohoto zákona nebo zvláštních zákonů, pokud není dále stanoveno jinak,
- e) příjmy z místních poplatků podle zvláštního zákona,
- f) výnosy daní nebo podíly na nich podle zvláštního zákona,
- g) dotace ze státního rozpočtu a ze státních fondů,
- h) dotace z rozpočtu kraje,
- i) prostředky získané správní činností ostatních orgánů státní správy, např. z jimi ukládaných pokut a jiných peněžních odvodů a sankcí, jestliže jsou podle zvláštních zákonů příjmem obce,
- j) přijaté peněžité dary a příspěvky,
- k) jiné příjmy, které podle zvláštních zákonů patří příjmu obce. [17, s. 72]

2.3.1 Daňové příjmy

Nejvýznamnějším zdrojem financování obcí jsou příjmy daňového charakteru. Průměrně dosahují více než 50 % veškerých příjmů obcí. Daňové příjmy lze rozdělit na:

- daňové příjmy z rozpočtového určení,
- další daňové příjmy.

Daňové příjmy z celostátních daní vybírá stát na centrální úrovni a na základě stanovených koeficientů je rozděluje obcím. Do daňových příjmů z rozpočtového určení daní se řadí především podíly na celostátně vybraných daních, výnosy z daně z nemovitostí či odvod z loterií a jiných sázkových her. [17, s. 73]

2.3.2 Místní poplatky

Obce mohou vybírat tyto místní poplatky:

- poplatek ze psů,
- poplatek za lázeňský nebo rekreační pobyt,
- poplatek za užívání veřejného prostranství,
- poplatek ze vstupného,
- poplatek z ubytovací kapacity,
- poplatek za povolení k vjezdu s motorovým vozidlem do vybraných míst a částí měst,
- poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů,
- poplatek za zhodnocení stavebního pozemku možností jeho připojení na stavbu vodovodu nebo kanalizace. [17, s. 75]

2.3.3 Nedaňové příjmy

Mezi nedaňové příjmy obcí patří:

- výnosy z majetku, který obec vlastní,
- příjmy, které má obec z dalšího vlastního hospodaření,
- příjmy z hospodaření subjektů, které obec založila či zřídila,
- výnosy z úroků,
- neopakovatelné příjmy jako např. dědictví či dary,
- sankční platby

- sdružené prostředky. [17, s. 76]

2.3.4 Dotace

Jedná se hned po daňových příjmech o druhý nejvýznamnější finanční zdroj českých obcí. Hlavním smyslem dotací je především snížení meziregionálních rozdílů. Dotace můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na dotace nárokové a nenárokové.

Do první skupiny patří dotace, které jsou povinné ze strany centrální vlády za služby, jež si v rámci přenesené působnosti u obcí objednává. Především se jedná o příspěvek na výkon státní správy. Dále sem patří dotace účelové. Pro takové dotace platí, že po ukončení rozpočtového období se nevyčerpané části navracejí zpět do státního rozpočtu. Příkladem mohou být dotace na příspěvek na školství, dotace na dávky sociální péče.

Dotace nenárokové představují druhou skupinu dotací, pro jejichž získání je nutné splnit určitý předpoklad. V této skupině můžeme rozlišit dotace dle jejich určení na investiční a neinvestiční. O investiční dotace se nejčastěji žádá kvůli tomu, že by trvalo dlouhou dobu akumulovat dostatek finančních zdrojů na zamýšlený investiční záměr. [17, s. 77]

2.4 Výdaje obcí

Výdaje obcí jsou mnohem více závislé na preferenci obyvatel a všeobecně samotných zastupitelích, proto se mnohem více liší obec od obce. Společným jmenovatelem je ale v podstatě vždy skutečnost, že zastupitelé i obyvatelé obce mají představy o výdajích obce podstatně vyšší, než jim objem obecních příjmů dovoluje. Samotné výdaje lze dělit na výdaje běžné a kapitálové.

Do kategorie běžných výdajů řadíme náklady: na údržbu silnic, na veřejné prostranství, na chod obecního úřadu, na provoz škol, na provoz veřejného osvětlení, na platby obecních zaměstnanců, na platby materiálu a potřeb pro chod obce, na obecní policii, výdaje na hřbitov či výdaje na podporu obecního sportu, kultury. Mezi kapitálové výdaje jsou řazeny především nákupy nemovitostí, výdaje na investiční výstavbu, rekonstrukce budov a zařazení či nákup akcií. [17, s. 78]

2.5 Možné důvody zadlužení obcí

V posledních letech se ukazuje, že problémy se zadlužením mohou nastat především u malých obcí, jež nedisponují dostatečným kapitálem, kterým mohou pokrýt případné problémy s neproplácením dotace. S tímto scénářem poté souvisejí další problémy, kdy obce nejsou schopny financovat své základní výdaje obce.

Ministerstvo financí vytvořilo čtyři, resp. pět kategorií hlavních příčin relativně vysokého zadlužení obcí.

1. Povinné předfinancování a spolufinancování projektů podpořených z evropských fondů nebo národních dotačních titulů,
2. investiční projekty pro rozvoj obce (pořízení majetku, rekonstrukce infrastruktury, bytových jednotek apod.),
3. investiční rozhodnutí na základě chybných předpokladů, smluvně neošetřených,
4. porušení rozpočtové kázně – neplnění podmínek poskytnutí dotace,
5. chybné účtování.

Nejrizikovějšími kategoriemi jsou kategorie tři a čtyři a naopak kategorie jedna a dva jsou méně rizikové. Do prvních dvou kategorií spadá většina zadlužených obcí. Důvodem pro vytvoření těchto kategorií bylo zobecnění hlavních důvodů, proč se u obcí rizika zadlužení vyskytují. V některých případech spadají obce do více kategorií, ale i přesto je Ministerstvo financí zařazuje pouze do jedné kategorie dle dominantní příčiny. Samotné příčiny se vzájemně ovlivňují, jelikož spolu souvisejí.

Finanční potíže pro obec znamenají již samotné předfinancování dotací. Tím se často celý problém zadlužení ještě více prohloubí. V případě spolufinancování projektů z EU má obec nejen povinnost se podílet na celkových nákladech projektu, ale velmi často musí vynaložit finanční prostředky na přípravu dokumentace celého projektu. Na to si musí často obce půjčovat na finančních trzích. V této otázce mají své specifické místo právě malé obce, které se vyznačují nízkým objemem vlastních finančních zdrojů, takže na spolufinancování projektů nemají dostatečné finance.

Malé obce disponují nízkou hodnotou svého majetku. Hodnotu nevyrovnají ani při velmi dobrém hospodaření. Malé obce musí financovat případné potřebné investice obce. Z toho

důvodu obce žádají o střednědobé či dlouhodobé úvěry, na něž ale z důvodu nedostatečných záruk často nemají nárok dosáhnout. Pokud se obci jednou takový úvěr podaří získat, při následných žádostech to není již takový problém. Se zadlužením orgány obce často nemají zkušenosti. Často se stává, že úvěr přijme jedno zastupitelstvo, ovšem splácí jej zastupitelstvo následující, které by třeba obec úvěrem nezavázalo. V tomto ohledu samotní zastupitelé malých obcí nejsou často příliš kvalifikovaní a neanalyzují příliš dobře budoucí následky svých činů. Malé obce si nemohou ani dovolit zaměstnat kvalifikované zaměstnance, kteří by mohli obecní finance spravovat. Často tedy dochází k situacím, že malé obce hospodaří neefektivně. [17, s. 100-101]

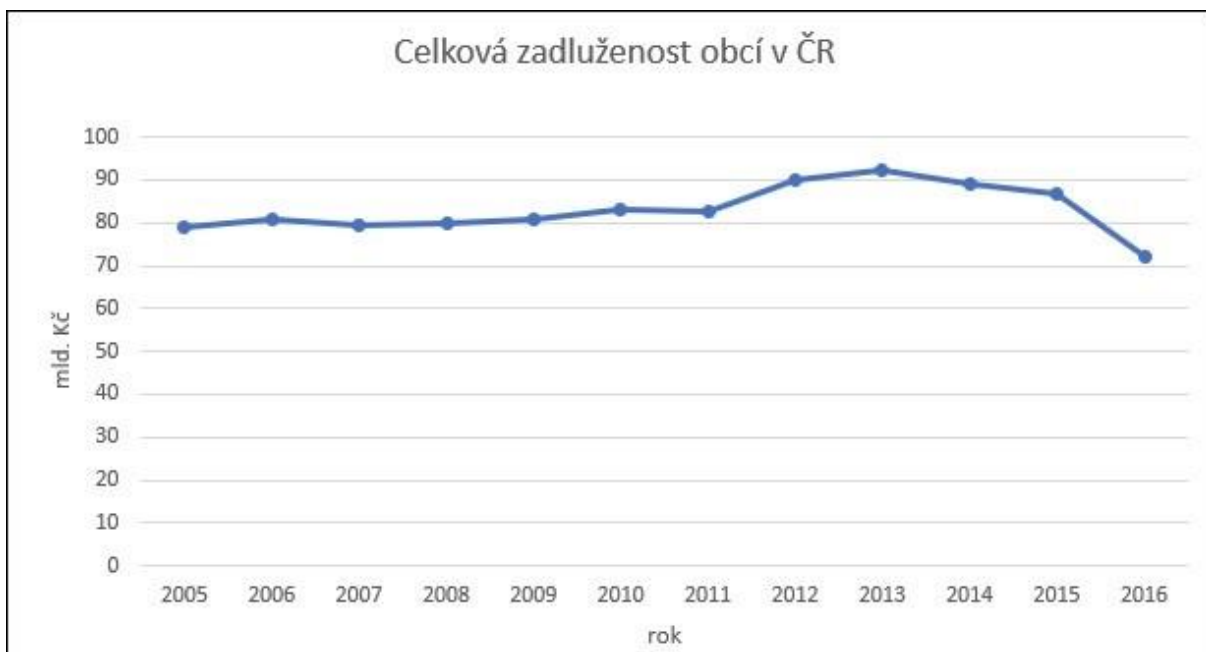
2.6 Zadluženost obcí

Nové postavení a funkce obcí, jejich právně zaručená samostatnost a suverenita, možnost samostatně nakládat s finančním a nemovitým majetkem motivovala obce k nebývalému rozvoji podnikavosti. Rozvojové potřeby obcí a snaha o nápravu zanedbané infrastruktury byly tak náročné, že na jejich řešení nepostačily běžné příjmy, a proto se obce začaly od roku 1993 obracet ve velké míře na kapitálový trh.

Mezi zdroje, které obce využívají k financování dluhu, patří bankovní úvěry od peněžních ústavů, výnosy emitovaných komunálních dluhopisů a návratné finanční výpomoci a výpůjčky ze státního rozpočtu a ze státních fondů. . [19]

2.7 Vývoj zadluženosti obcí

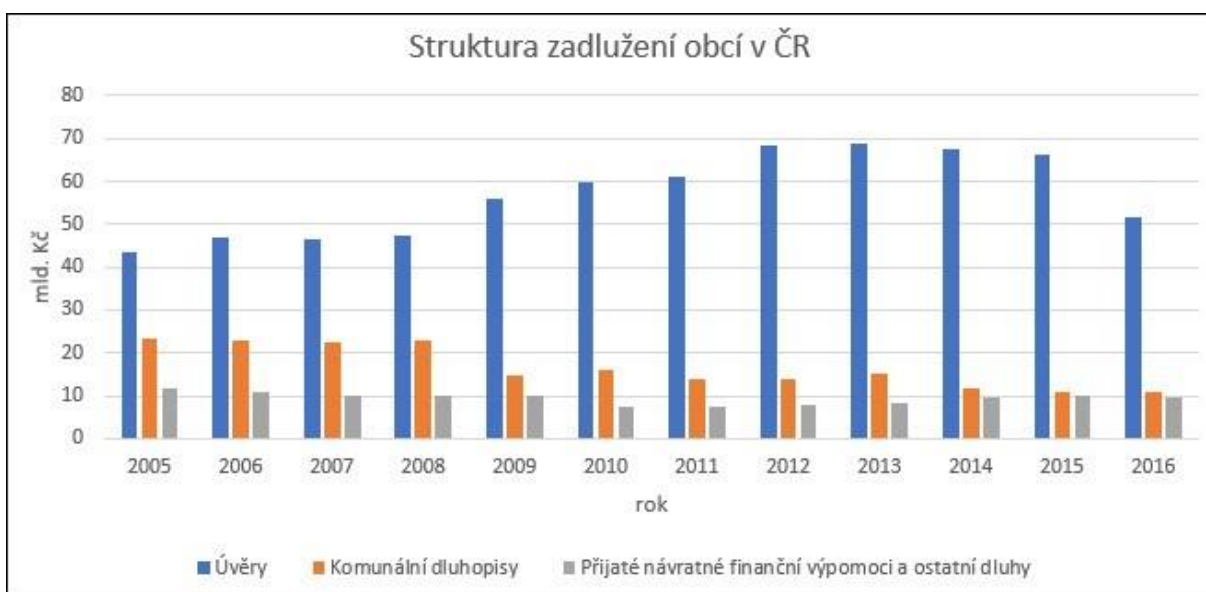
V celkovém objemu zadluženosti obcí jsou zahrnuty bankovní úvěry od peněžních ústavů, emitované komunální dluhopisy, přijaté návratné finanční výpomoci a ostatní dluhy, vč. půjček ze státních fondů.

Obrázek 12: Graf celkové zadluženosti obcí v ČR

[Zdroj: MF ČR, vlastní zpracování]

Celková zadluženost českých obcí byla nejvyšší v roce 2013, kdy činila 92,2 mld. Kč. Od roku 2013 zadluženost obcí klesá a v roce 2016 byla nejnižší od roku 2003. V roce 2016 byla celková zadluženost obcí 71,9 mld. Kč, což je o 15 mld. Kč méně než v roce 2015 a o 20,3 mld. Kč méně než v roce 2013.

Obrázek 13: Graf struktury zadlužení obcí v ČR

[Zdroj: MF ČR, vlastní zpracování]

Největší podíl na zadluženosti obcí v České republice tvoří úvěry. V roce 2016 tvoří 71,6 % celkového zadlužení obcí. Komunální dluhopisy tvořily 14,9 % celkového zadlužení obcí a přijaté návratné finanční výpomoci a ostatní dluhy 13,5 %.

Úvěry, které obce přijaly od peněžních ústavů, byly podobně jako v minulých letech, směřovány zejména na rekonstrukce a výstavbu technické infrastruktury, na předfinancování investičních projektů spolufinancovaných z fondů EU a na regeneraci a výstavbu bytového fondu. Obce tyto prostředky rovněž použily na rekonstrukce školských zařízení, sportovních areálů a jiné občanské vybavenosti. Tyto úvěry se vyznačují relativně nízkým úročením a velmi dlouhou dobou splatnosti.

V poskytování úvěrů a půjček jsou aktivní i další právnické a fyzické osob, včetně obcí. Zhruba pro polovinu poskytnutých úvěrů a půjček jejich poskytovatelé nevyžadovali ručení. Pokud bylo ručení vyžadováno, nejčastěji šlo o ručení směnkou, majetkem obce nebo budoucími příjmy rozpočtu obce.

V roce 2016 vykazovalo zadluženost 3 266 obcí z celkového počtu 6 254 obcí, což je více než polovina (52,2 %) obcí z celkového počtu. Počet obcí, které vykazaly v posledních letech zadluženost zůstává v zásadě stabilizovaný, meziročně došlo k mírnému nárůstu (o 11 obcí).
[20]

Dluh obce sám o sobě nelze hodnotit negativně. Bez půjčky nebo úvěru řada obcí nemůže financovat svůj rozvoj (plynofikace, místní komunikace, kanalizace, vodovody, čističky odpadních vod, předškolní a školní zařízení apod.). Záleží tedy na tom, na co si obce půjčují, zda výše půjčky umožní bezproblémové splácení a jak dobře je projekt připraven.

V dalších grafu můžeme vidět podíl 4 největších měst (Hl. m. Praha, Brno, Ostrava, Plzeň) na celkovém zadlužení českých obcí.

Obrázek 14: Graf podílu 4 největších měst na celkové zadluženosti obcí

[Zdroj: MF ČR, vlastní zpracování]

3 ZADLUŽENOST ČESKÉ REPUBLIKY

3.1 Definice veřejného a státního dluhu

Nejprve je potřeba si ujasnit rozdíl mezi veřejným a státním dluhem.

3.1.1 Státní dluh

Státní dluh je součástí veřejného dluhu a představuje celkové zadlužení vlády. Je definovaný podle zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech jako souhrn státních finančních pasiv tvořených závazky státu které vznikly ze státem přijatých zahraničních půjček, úvěrů od bank a z vydaných státních dluhopisů a jiných závazků státu (jiné státní cenné papíry). Neobsahuje tedy žádné dluhové závazky mimorozpočtových fondů, systému zdravotního pojištění a místních rozpočtů, dále státní záruky nebo další podmíněné závazky vládního sektoru. (Státní dluh tvoří 90% veřejného dluhu.) [21, s. 175]

3.1.2 Veřejný dluh

Veřejný dluh je celkové zadlužení vlády a nižších správních celků (obcí a krajů). Je složen ze státního dluhu, dluhu mimorozpočtových fondů, místních rozpočtů a dluhů zdravotních pojišťoven. Ve všech zemích je veřejný dluh ve své podstatě dluhem všech daňových poplatníků tedy občanů země

Vysoké dluhy zatěžují budoucí generace, protože dluhy se budou muset platit a nebudou finance na investice do zdravotnictví, školství či dalších oblastí. V horším případě hrozí dokonce státní bankrot. Navíc úroky, které se musí zaplatit věřitelům, stoupají každou minutu o tisíce korun. Úroky placené z veřejného dluhu se zahrnují do rozpočtových výdajů a zvyšují celkový deficit státu. [21, s. 175]

3.2 Obsahové vymezení dluhu

V tradiční ekonomické teorii je veřejný dluh vnímán jako kumulace minulých rozpočtových deficitů. Rozpočtové deficity s veřejným dluhem souvisí, ale nejsou jedinou příčinou jejich vzniku. Ne vždy musí deficit znamenat nárůst veřejného dluhu:

- existují mimorozpočtové příčiny vzniku veřejného dluhu; část veřejného dluhu může vzniknout mimo rozpočtový proces, např. převzetím finančních závazků jiných ekonomických subjektů,
- rozpočtový deficit může být monetizován a nemusí nutně vyústit do veřejného dluhu, ne každý deficit musí být kryt dluhově a veřejný dluh může být vlivem monetizace nižší než suma rozpočtových deficitů,
- veřejný dluh je stavová veličina; jeho reálnou hodnotu ovlivňují i jiné faktory než roční rozpočtové saldo, např. vlivem inflace se snižuje reálná hodnota veřejného dluhu; v případě zahraničního veřejného dluhu působí i kurzové vlivy; jsou-li státní dluhopisy denominovány v zahraniční měně, zvyšuje depreciační domácí měny reálnou hodnotu veřejného dluhu. [22, s. 87-88]

3.3 Pojem rozpočtového deficitu

V nejobecnější rovině lze rozpočtové saldo charakterizovat jako nesoulad mezi rozpočtovými příjmy a výdaji. Jestliže v určitém rozpočtovém období objem veřejných výdajů převyšuje objem veřejných příjmů, vzniká rozpočtový deficit. Převyšuje-li naopak objem příjmů výdaje, vzniká rozpočtový přebytek. [23, s. 231-232]

3.4 Dělení veřejného dluhu

Veřejný dluh běžně dělíme podle způsobu vyjádření a podle lokalizace závazků.

3.4.1 Podle způsobu vyjadřování

Podle způsobů vyjadřování můžeme státní dluh dělit na hrubý veřejný dluh a čistý veřejný dluh.

Hrubý veřejný dluh je souhrn závazků státu bez ohledu na velikost jeho pohledávek. Čistý veřejný dluh představuje celkový objem závazků státu snížený o objem jeho pohledávek. Tento ukazatel lépe vyjadřuje čistou finanční pozici země, s jeho vykazováním však existují značné problémy (vykazování pohledávky, výběr aktiv a způsob jejich ocenění). Např. pohledávky ČR vůči zahraničí pocházejí často ještě z období socialismu a řada z nich je prakticky nedobytná. Každý stát tyto problémy řeší individuálně, a proto pro mezinárodní komparaci se více využívá ukazatel hrubého veřejného dluhu a jeho podílu na HDP. [22, s. 88]

3.4.2 Podle lokalizace závazků

Podle lokalizace závazků dělíme veřejný dluh na vnitřní (domácí) a vnější (zahraniční).

3.4.2.1 Vnitřní (domácí) dluh

Vnitřní dluh je výhodný tím, že nárůst vládních finančních pasiv je kompenzován nárůstem soukromých finančních aktiv. Čistá finanční pozice země se nemění. [22, s.89]

Domácí dluh je tvořen státními pokladničními poukázkami, střednědobými a dlouhodobými státními dluhopisy vydanými na domácím trhu, dalšími domácími instrumenty, např. přijatými krátkodobými zápůjčkami a úvěry, zápůjčními facilitami ve formě repo operací a státem vydanými směnkami. [21, s. 175]

3.4.2.2 Vnější (zahraniční) dluh

Zahraniční dluh je složen: střednědobými a dlouhodobými státními dluhopisy vydanými na zahraničních trzích denominovanými v cizích měnách, přijatými úvěry od Evropské investiční banky či jiné mezinárodní instituce a směnkami vydanými k úhradě členství v IBRD a EBRD. [24]

Státní dluhopisy jsou cenné papíry, které vydává ministerstvo financí daného státu ke krytí deficitu státního rozpočtu. Podle doby splatnosti můžeme dělit na krátkodobé, střednědobé nebo dlouhodobé státní dluhopisy. Prodej státních obligací ke krytí rozpočtového schodku se používá tehdy, není-li vláda schopna zvýšené výdaje uhradit do jednoho roku. Jsou tedy hlavním nástrojem řízení dlouhodobého státního dluhu. Vzhledem k tomu, že jsou státní dluhopisy garantovány státem, jsou považovány za velmi bezpečné. Na jedné straně tedy představují pro investory bezpečné uložení peněz, na druhé ovšem velmi nízký výnos. Vyšší úrok k přilákání investorů nabízí pouze státy, které jsou vnímány jako rizikové. [21, s. 178]

3.5 Měření státního dluhu

Míru zadlužení států měří tzv. fiskální Maastrichtská kritéria:

- kritérium schodku vládního sektoru k hrubému domácímu produktu, což je poměr schodku vládního sektoru vyjádřený ke hrubému domácímu produktu v tržních cenách. Tento úhrnný schodek by neměl překročit 3 %.

- kritérium veřejného dluhu znamená, že poměr veřejného dluhu v tržních cenách k hrubému domácímu produktu nepřekročí 60 %, kromě případů, kdy se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k referenční hodnotě. Veřejný dluh znamená hrubý úhrn dluhů v nominálních hodnotách na konci roku, konsolidovaných uvnitř a mezi jednotlivými odvětvími státního sektoru.

Tato dvě kritéria, výše hrubého veřejného dluhu musí být nižší než 60% a deficit veřejného rozpočtu musí být menší než 3%, jsou jedny z podmínek, kterou musí stát splnit, aby mohl přijmout euro.

Cílem Maastrichtských kritérií je snaha přimět země Evropské unie k dodržování fiskální disciplíny tak, aby směřovaly k vyrovnanému či přebytkovému hospodaření, které by poskytovalo prostor pro snižování vládního dluhu a umožnilo fungování automatických stabilizátorů. [21, s. 177]

3.6 Způsoby snižování veřejného dluhu

Objem veřejného dluhu lze snižovat pasivním a aktivním způsobem.

3.6.1 Pasivní snižování veřejného dluhu

K pasivnímu snižování dluhu dochází vlivem pozitivního působení exogenních faktorů, tj. zlepšuje se bez aktivních zásahů vlády. Nejpříznivější faktor představuje situaci, kdy tempo růstu HDP roste rychleji než úroková míra z dluhu. Vliv tohoto faktoru je značný zejména v dobách konjunktury (např. v poválečném vývoji USA v letech 1948-1958 reálná úroková míra byla záporná -0,7 % a průměrný růst HDP 3,5 % a v období 1958-1968 úroková míra 0,5 % a růst produktu 5,0 %. V důsledku toho došlo bez aktivních zásahů vlády ke snížení podílu dluhu na HDP ze 103 % na 43 %).

Dalším faktorem, který snižuje reálnou hodnotu dluhu (nemění ale nominální) je inflace. Inflace nesnižuje jeho podíl na HDP. Ve standardních ekonomikách je však možnost vlády snižovat reálnou hodnotu dluhu tímto způsobem omezená nezávislostí centrální banky.

V případě, že je dluh denominovaný v zahraniční měně, může ke snížení jeho reálné hodnoty přispět apreciacie domácí měny (častěji se však objevuje situace opačná).

Dalším exogenním faktorem je redukce zahraničního dluhu samotnými věřiteli v případech jeho odpuštění nebo snížení objemu splatných úroků. Tato situace se vyskytuje spíše v případech rozvojových zemí, část veřejného dluhu však byla odpuštěna věřiteli v roce 2012 i Řecku. [22, s. 99]

3.6.2 Aktivní snižování veřejného dluhu

Nutnou, i když nikoliv postačující, podmínkou pro aktivní redukci relativní váhy veřejného dluhu je získat pro tuto myšlenku potřebnou politickou podporu. Vlády se k takovému kroku odhodlávají jen neochotně.

Vládní neochotu řešit zásadně dluhový problém zvyšuje obecně několik faktorů:

- tlak loby, která profituje z redistribuce prostředků veřejného dluhu,
- vláda nemá zájem v rámci své omezené existence řešit problém, který je výsledkem předchozího dlouhého období,
- nepopulárnost většiny hospodářských opatření, která vedou k radikálnímu snížení objemu veřejného dluhu.

Pokud vláda přesto chce dluhový problém řešit, existují obecně následující hlavní alternativy:

- rozpočtové řešení – tzn. splácení dluhu včetně úroků z přebytků běžného rozpočtu. Tuto variantu zvolila například Clintonova vláda,
- krytí z výnosu mimořádné veřejné dávky,
- monetární řešení – tzn. monetizace dluhu, popř. snížení jeho reálné hodnoty záměrně vyvolanou inflací,
- politicko-administrativní řešení – tj. rozhodnutí administrativně likvidující veřejný dluh, případně pozastavující platbu úroků.

Všechna uvedená řešení jsou však pro vládu nepřijemná a jsou spojena s celou řadou problémů. [24, s. 260]

3.7 Dopady dluhu

Podle některých názorů nese břemeno veřejného dluhu pouze současná generace. Platí to v případě, když se vláda rozhodne např. zvýšit výdaje na zbrojení (s rozdělením platby na cca 5 let). Tím zákonitě zbude méně zdrojů na civilní spotřebu. Současná generace tedy zaplatí tím, že se musí vzdát určitého množství spotřebního zboží. Pokud však vláda řeší finanční deficit státního rozpočtu vydáním dlouhodobých obligací, které jsou splatné např. až po 10 či 20 letech, podílí se na splácení dluhu i další generace.

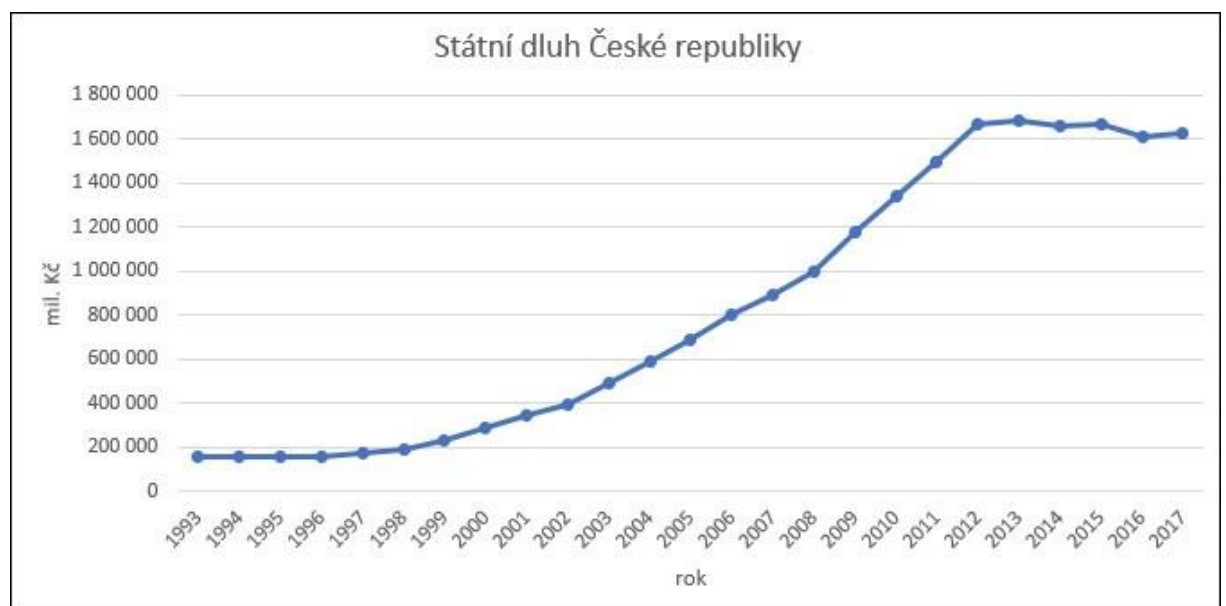
Mezi hlavní dlouhodobé projevy dluhového břemene patří:

- snížení kapitálové zásoby,
- zvyšování úrokové míry,
- snížení možnosti investic.

Deficity vytvářejí v podstatě bludný kruh dalších výpůjček a vyšších nákladů na dluhovou službu, které zpětně dále ztěžují snížení deficitu. [23, s. 205]

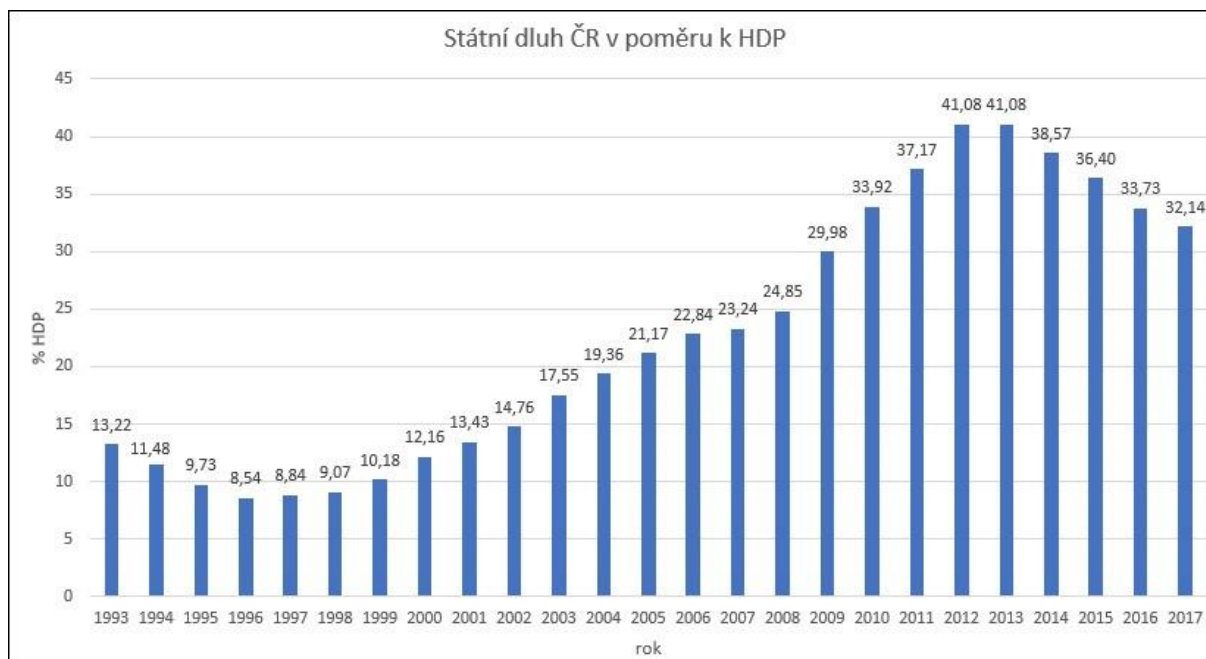
3.8 Vývoj státního dluhu ČR

Následující grafy zaznamenávají státní dluh České republiky. Na prvním grafu můžeme vidět státní dluh v mil. Kč a druhý graf zachycuje státní dluh v poměru k HDP.

Obrázek 15: Graf vývoje státního dluhu České republiky v mil. Kč

[Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování]

Obrázek 16: Graf vývoje státního dluhu ČR v poměru k HDP

[Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování]

Státní dluh nové samostatné České republiky nebyl příliš vysoký. Vznikl z části z federálního dluhu (ve výši 98 mld. Kč) a z existujícího dluhu samotné ČR v rámci federace (65,6 mld. Kč). Celková výše dluhu činila tedy přibližně 164 mld. Kč a tvořila zhruba 17 % podílu na HDP. Objem dluhu se až do roku 1996 snižoval na hodnotu 150 mld. Kč. [22, s. 103]

K nárůstu objemu státního dluhu došlo po roce 1997 a jeho objem i podíl na HDP až do roku 2013 stále rostl.

Tempo růstu se zvýšilo zejména po roce 2003, objem se zvyšoval přibližně o 100 mld. Kč ročně. V letech 1997-2005 vývoj ukazatele podílu veřejného dluhu na HDP měl dokonce opačnou tendenci než v ostatních evropských zemích (v zemích eurozóny se podíl snižoval, zatímco v ČR se zvýšil trojnásobně). [22, s. 104]

Podle údajů Ministerstva financí České republiky v roce 2008 dosáhl celkový státní dluh České republiky výše 999,8 mld. Kč, tj. během jednoho roku došlo k jeho navýšení o 12 %. V průběhu roku 2009 státní dluh dále rostl; od počátku roku 2010 do konce září se zvýšil o téměř 200 mld. Kč na 1,384 bilionu korun, což je v porovnání se situací před pěti lety více než dvakrát tolik (593 mld. Kč v roce 2004). Během roku 2010 se státní dluh zvýšil o téměř 166 mld. Kč na 1,344 bilionu korun.

Řada ekonomů a vládních představitelů považuje rozpočet na rok 2010 za jeden z nejhorších v historii České republiky. Poslanecká sněmovna schválila na podzim 2010 státní rozpočet na rok 2011 se schodkem 135 mld. Kč. [21, s.179]

V roce 2012 dosáhl státní dluh výše 1667 mld. Kč, což představuje 41,08 % HDP.

Nejvyšší státní dluh byl v roce 2013 a činil 1683 mld. Kč. Od roku 2013 klesá státní dluh v poměru k HDP. V roce 2016 státní dluh klesl oproti roku 2015 o 59 mld. Kč, což je o 3,6 %.

V roce 2017 byl státní dluh České republiky 1624 mld. Kč a představuje 32,14 % HDP.

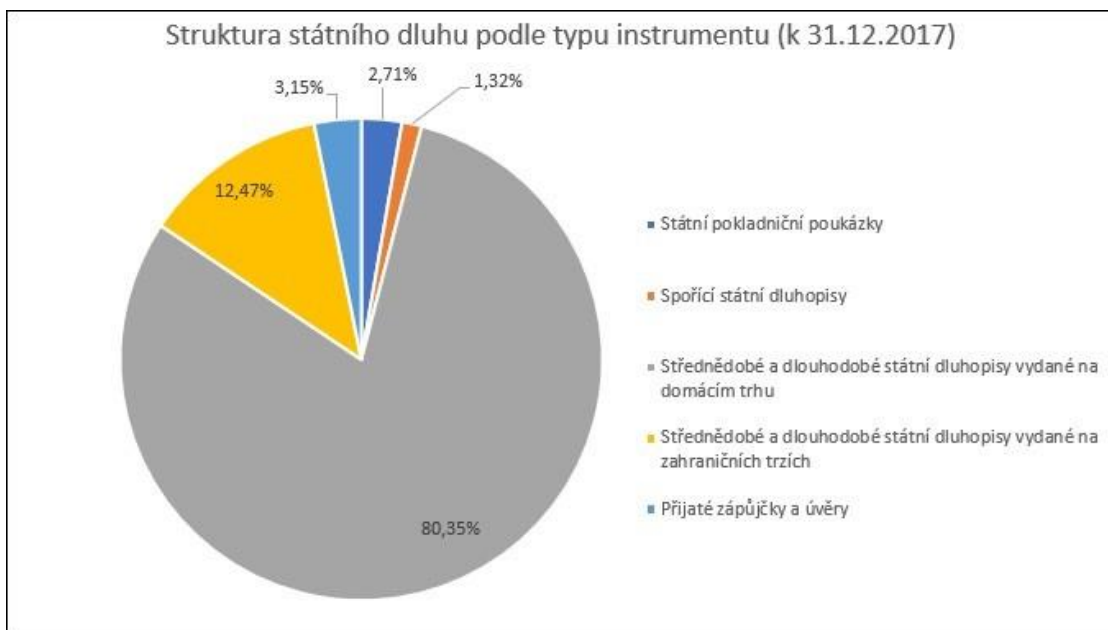
3.9 Struktura státního dluhu

Následující tabulka nám ukazuje strukturu státního dluhu 2007-2017 (mld. Kč)

Tabulka 5: Struktura státního dluhu ČR v letech 2007-2017 (mld. Kč)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Státní dluh celkem	892,30	999,80	1 178,20	1 344,10	1 499,40	1 667,60	1 683,30	1 663,70	1 673,00	1 613,40	1 624,70
Domácí dluh	769,30	814,30	926,70	1 036,30	1 182,20	1 287,30	1 288,10	1 363,70	1 389,40	1 343,60	1 370,90
Státní pokladniční poukázky	82,2	78,7	88,2	113,3	162,6	189,1	120,9	107,6	84,4	4,2	44
Spořicí státní dluhopisy	0	0	0	0	20,4	56,2	87,6	77,8	66,9	37,8	21,5
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na domácím trhu	687,10	735,60	838,50	923,00	999,10	1 042,00	1 079,70	1 175,70	1 235,20	1 301,60	1 305,40
Ostatní zdroje	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,50	2,90	0,00	0,00
Zahraniční dluh	123,00	185,50	251,50	307,80	317,20	380,30	395,20	300,00	283,60	269,80	253,80
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na zahraničních trzích	83,70	137,90	193,00	240,30	245,70	310,30	323,7	239,60	225,60	213,50	202,60
Směnky	0,60	0,80	0,60	0,30	0,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Přijaté zápůjčky a úvěry	38,70	46,80	57,90	67,20	71,30	70,00	71,5	60,40	58,00	56,30	51,20

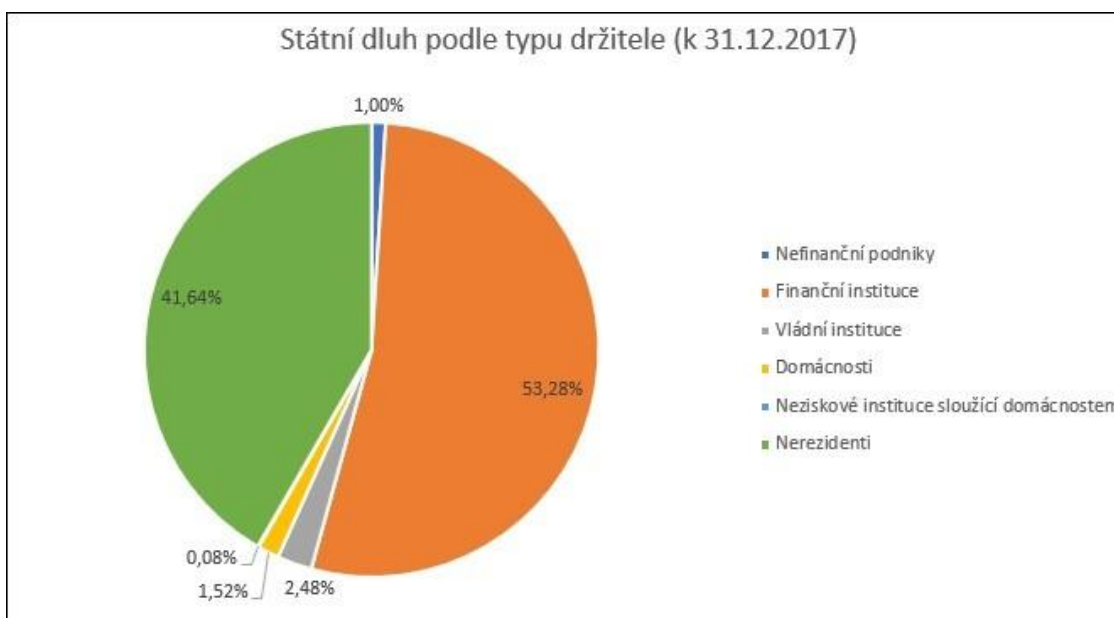
[Zdroj MF ČR, vlastní zpracování]

Obrázek 17: Graf struktury státního dluhu ČR podle typu instrumentu

[Zdroj: MF ČR, vlastní zpracování]

Největší část státního dluhu České republiky tvoří střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy, které tvoří 80,35 % státního dluhu. Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na zahraničních trzích zaujímají 12,47 % státního dluhu, přijaté zápůjčky a úvěry 3,15 %, státní pokladniční poukázky 2,71 % a spořicí státní dluhopisy 1,32 %.

Obrázek 18: Graf struktury státního dluhu ČR podle typu držitele

[Zdroj: MF ČR, vlastní zpracování]

Největší podíl zadluženosti České republiky je vůči finančním institucím (53,28 %) a vůči nerezidentům (41,64 %).

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo analyzovat a popsat vývoj zadluženosti českých domácností, českých obcí a České republiky.

České domácnosti se nejvíce zadlužují úvěry, které jsou určeny na bydlení. Největší roli v těchto úvěrech zaujímají hypoteční úvěry. Celková zadluženost českých domácností činila na konci roku 1,59 bilionů korun. Z toho 1,15 bilionů zaujímaly právě úvěry na bydlení a konkrétně hypoteční úvěry byly ve výši 1,04 bilionů korun. Velkým problémem zadluženosti českých domácností je nesplácení úvěrů a následná exekuce. V České republice bylo na konci roku 2017 v exekuci 863 tis. osob. Z toho 493 tis. osob mělo počet exekucí 3 a více. Celková vymáhaná jistina činila 239 mld. Kč. V porovnání s Evropou je na tom Česká republika ale stále dobře a v otázce zadlužení domácností v poměru k HDP se naše domácnosti řadí mezi jedny z nejméně zadlužených.

Dále jsem se zabývala zadlužeností českých obcí. Zadlužená je více jak polovina českých obcí. Úvěry, které obce přijímají jsou používány zejména na rekonstrukce a výstavbu technické infrastruktury, na předfinancování investičních projektů spolufinancovaných z fondů EU a na regeneraci a výstavbu bytového fondu. Je dobré také poukázat na to, že velmi vysoký podíl na zadluženosti českých obcí mají 4 největší města (dlouhodobě okolo 50 % celkového zadlužení obcí). Celková zadluženost českých obcí byla nejvyšší v roce 2013 a v roce 2016 byla nejnižší od roku 2003.

Třetím problémem, kterým jsem se zabývala, byla zadluženost České republiky. Důležitým faktorem je fakt, že Česká republika dlouhodobě plní tzv. fiskální Maastrichtská kritéria, kdy deficit nemá překračovat 3 % HDP a dluh sektoru vládních institucí nemá přesahovat 60 % HDP. Pozitivní pro Českou republiku je také to, že oproti předchozím letem, kdy se výše státního dluhu neustále navyšovala, si od roku 2013 drží víceméně konstantní úroveň a v poměru k HDP klesá. V roce 2013 státní dluh dosahoval hodnoty 1667 mld. Kč (41,08 % HDP), na konci roku 2017 dosahoval hodnoty 1624 mld. Kč (32,14 % HDP).

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] DVORĀK, Petr. Bankovnictví. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996. ISBN 80-7079-079-2.
- [2] ČERNOHORSKÁ, Liběna. Komplexní pohled do bankovního světa. Vydání druhé. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. ISBN 978-80-7560-094-3.
- [3] Platební karty a jejich druhy. Penize.cz [online]. Praha: Partners media, 2000 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/15744-platebni-karty-a-jejich-druhy>
- [4] Kreditní karty. Penize.cz [online]. Praha: Partners media, 2000 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/kreditni-karty>
- [5] Úvěry ze stavebního spoření. Penize.cz [online]. Praha: Partners media, 2000 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/uvery-ze-stavebniho-sporeni>
- [6] Překlenovací úvěr. Stavebky.cz [online]. Praha: Petr Kielar, 2006 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.stavebky.cz/preklenovaci-uver/>
- [7] Úvěrový slovník. Comfort Money [online]. Praha: Comfort Money, 2012 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.comfortmoney.cz/vse-o-pujckach/uverovy-slovník/>
- [8] Způsoby zajištění úvěru. CEED [online]. CEED, 1998 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: http://www.ceed.cz/bankovnictvi/746zajisteni_uveru.htm
- [9] Zástavní právo. Právní linka [online]. Český právní servis, 2010 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.pravnilinka.cz/bezplatna-pravni-poradna-zdarma/zastavni-pravo.html>
- [10] Co je exekuce?. Exekutorská komora České republiky [online]. Praha: Exekutorská komora České republiky, 2009 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/794-6-co-je-to-exekuce?w=>
- [11] Exekuce - dražby. Penize.cz [online]. Praha: Partners media, 2000 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/exekuce>
- [12] Jak funguje osobní bankrot?. FC insolvency [online]. Praha: O.C. Business Group [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://www.insolencni-navrhy.cz/jak-funguje-osobni-bankrot.html>
- [13] Insolvenční zákon. Business center [online]. Internet Info [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://business.center.cz/business/Pravo/zakony/insolencni/cast2h5.aspx>
- [14] Růst úvěrů na bydlení byl v minulém roce rekordní. ING [online]. Praha: Finanční skupina ING [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.ingbank.cz/zpravodaj/clanky/rust-uveru-bydleni-byl-minulem-roce-rekordni.html>

- [15] Ostatní finanční instituce. Finance, bankovníctví [online]. Finance, bankovníctví [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <http://finance-bankovnictvi.studentske.cz/2009/04/ostatni-financi-instituce.html>
- [16] Zákon č. 128/2000 Sb. Zákony pro lidi [online]. Zlín: AION CS, 2010 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>
- [17] HORNEK, Jakub. Politické dopady zadlužování malých obcí v České republice: případová studie Karlovarského kraje 2010-2014. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2016. ISBN 978-80-7419-242-5.
- [18] Rozpočet obce. Albrechtice [online]. Albrechtice: Obec Albrechtice, 2014 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.obecalbrechtice.cz/cs/rozpocet-obce.html>
- [19] PROVAZNÍKOVÁ, Romana. Financování měst, obcí a regionů: teorie a praxe. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2789-9.
- [20] Zadluženost územních rozpočtů v roce 2016. Ministerstvo financí České republiky [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2005 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/uzemni-rozpocety/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu/2016/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu-v-roce-201-30092>
- [21] BRČÁK, Josef. Česká republika ve světle ekonomických teorií. 1. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.
- [22] PROVAZNÍKOVÁ, Romana a Martin SOBOTKA. Veřejné finance II. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013. ISBN 978-80-7395-731-5.
- [23] PILNÝ, Jaroslav. Veřejné finance. Vyd. 3. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002. ISBN 80-7194-446-7.
- [24] Veřejné finance. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1994. ISBN 80-7079-113-6.